

Alternatief voorstel inzake

Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid

MIND RIGHTS

**VN verdrag inzake de Rechten van
Personen met Beperkingen**

29 april 2012

Auteur: Ing. Mej. **Jolijn Santegoeds**, ervaringsdeskundige en mensenrechtenactivist

Actiegroep Tekeer tegen de isoleer! / Stichting Mind Rights www.mindrighs.nl

KVK (+ANBI) 17198277, Eindhoven

Rekeningnummer (ING): 2762217

Correspondentie: Jolijn Santegoeds, Tellegenstraat 78, 5652 NT Eindhoven

Contact: tekeertegendeisoleer@hotmail.com of telefoon: 06-47018432 of 040-2515342

I INLEIDING

Dit *Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid* is geschreven in april 2012, door Ing. Mej. Jolijn Santegoeds, als antwoord van Actiegroep Tekeer tegen de isoleer! / Stichting Mind Rights in de consultatieperiode betreffende het wetsvoorstel Verplichte GGZ (WVGGZ) en de bijbehorende voorgestelde Nota van Wijziging van maart/april 2012.

Het voorstel geeft een uiteenzetting van alternatieve regels op het gebied van omgaan met crisissituaties. Deze uiteenzetting omvat een nieuwe visie en beschrijft een nieuwe stijl van zorg in crisissituaties, waarbij burgerrechten en herstelgerichte zorg centraal staan, in tegenstelling tot verouderde wetgeving als de wet BOPZ, waarbij dwang centraal stond.

Dit *Alternatieve voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid* beschrijft een mogelijke uitwerking van de rechten beschreven in het nieuwste VN-verdrag; Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen (UN CRPD) toegespitst op het verlenen van zorg in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid.

Het doel van dit voorstel is om lezers en vooral beleidsmakers te inspireren om de mensenrechten te waarborgen, de cultuuromslag “van beheersen naar zorg” ook op beleidsniveau te effectueren, en het participatie- en welzijnsdenken van de 21^e eeuw te omarmen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 omvat de algemene beginselen, welke voornamelijk bestaan uit de Universele Rechten van de Mens en het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. Daarnaast zijn hierin opgenomen de algemene bepalingen.

Hoofdstuk 2 beschrijft de algemene uitgangspunten en reikwijdte, waaronder het verschil tussen nood- en crisissituaties.

Hoofdstuk 3 gaat verder in op doelen en inhoud van zorg, waarbij definities en uitgangspunten van welzijn, herstel, burgerschap en zorg worden toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt zorg in crisissituaties verder toegelicht en uiteengezet, en worden de principes van *High Care*, burgerschapsversterking, *Supported Decision Making* en samenredzaamheid nader beschreven. Ook het aanbiedingsproces van herstelgerichte zorg en handhaving van de wet worden in dit hoofdstuk beschreven.

Hoofdstuk 5 beschrijft het proces van regie-ondersteuning en geeft vervolgens een modelregeling, waarbij Eigen Kracht –conferenties worden ingezet voor *Supported Decision Making* in crisissituaties op het gebied van geestelijke volksgezondheid (beter bekend als het Eindhovens Model). De aankoppeling met bestaande wetgeving is eveneens beschreven.

Hoofdstuk 6 zal tenslotte ingaan op de kwaliteitsbewaking.

Hopende dat de beschreven informatie voldoende zal zijn om een nieuw beeld te doen rijzen over de mogelijkheden van regels voor zorg in crisissituaties, wens ik eenieder veel leesplezier,

Jolijn Santegoeds

Auteur van *Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid*

II SAMENVATTING

Het *Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid* (2012) van Actiegroep Tekeer tegen de isoleer! / Stichting Mind Rights beschrijft regelgeving die nodig is om tot een goede zorgverlening in crisissituaties te komen.

Het *Alternatief voorstel* geeft een uiteenzetting van alternatieve regels op het gebied van omgaan met crisissituaties. Deze uiteenzetting omvat een nieuwe visie en beschrijft een nieuwe stijl van zorg in crisissituaties, waarbij burgerrechten en zorg centraal staan, in tegenstelling tot verouderde wetgeving als de wet BOPZ, waarbij dwang centraal staat.

Het *Alternatief voorstel* heeft aandacht voor de gelijke rechten, waardigheid en waarde van iedere burger, waarbij de cultuuromslag “van beheersen naar zorg” ook op beleidsniveau geëffectueerd wordt, en waarbij het participatie- en welzijnsdenken van de 21^e eeuw omarmd wordt, ook in crisissituaties op het gebied van geestelijke volksgezondheid.

Universele Rechten van de Mens

De algemene beginselen worden gevormd door de Universele Rechten van de Mens, zoals onder andere beschreven in het VN-verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen (UN CRPD). In dit alternatief voorstel wordt er een mogelijke uitwerking van deze rechten beschreven, toegespitst op de praktijk van het verlenen van zorg in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid.

Inhoud van zorg in crisissituaties

Het doel van de geestelijke gezondheidszorg is het vergroten van welzijn, door het bevorderen van herstel, participatie en autonomie.

Aspecten van zorg in crisissituaties op het vlak van geestelijke gezondheid zijn:

1. **Afwenden van acute noodsituaties**
2. **Vroegtijdige hulp en preventie van escalatie**
  - **A. Herstelgerichte de-escalatie, intensieve zorg en High Care**
3. **Omgaan met spanningsvelden tussen individuele vrijheden en sociale kaders**
  - **B. Ondersteunen van autonomie en handelingsbekwaamheid**
  - **C. Ondersteunen van participatie en samenredzaamheid**
4. **Aanbieden van herstelgerichte zorg op maat**
  - **Integrale regie-ondersteuning voor zorg op maat**

Er komt een verbod op alle vormen van gedwongen, onvrijwillige en non-consensuele handelingen en behandelingen.

Ondersteunen van burgerschap en handelingsbekwaamheid

Het einddoel van de zorg is het mogelijk maken van participatie van alle burgers in een inclusieve en vreedzame samenleving. Participatie houdt in volwaardig meedoen in de samenleving en dit vereist een toekenning van burgerschap en handelingsbekwaamheid, ook aan personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking.

De focus dient juist met name in nood- en crisissituaties niet versmald te worden tot een individuele crisisbestrijding, maar het bevorderen van autonomie en participatie behoeft extra aandacht, daar deze onder grote druk staan in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid, en daar participatie, autonomie en bejegening in grote mate verweven zijn met herstel.

Supported Decision Making

Bij alle zorg wordt gestreefd naar een optimaal contact en optimale verbinding met de hoofdpersoon en een optimale waardering van zijn/haar burgerrechten en burgerschap.

Door regie-ondersteuning kan de hoofdpersoon worden ondersteund bij het behouden van zeggenschap over zijn/haar leven, en het verminderen van controleverlies.

Het doel van regie-ondersteuning (*Supported Decision Making*) is het optimaliseren van contact en het maken van goede afspraken die op maat zijn gemaakt door en met de persoon in kwestie.

Samenredzaamheid

- De relationele burger-identiteit vormt altijd een spanningsveld bij psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking, en in het bijzonder bij nood- en crisissituaties die immers gevoed worden door ernstige participatieproblemen. Wisselwerkingen met de plaatselijke samenleving kunnen zowel beperkend als herstel-ondersteunend zijn.

In nood- en crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid is de samenredzaamheid veelal op de grens van uitputting. Belangrijke spanningsgebieden in crisissituaties zijn:

- Relationele identiteit, waaronder relaties en welzijn
- Samenredzaamheid, zoals draagkracht, draaglast en sociale kaders
- Omgevingsfactoren die herstel danwel escalatie beïnvloeden.
- Burgerschap en participatie, zoals rechten en plichten en redelijke invulling daarvan

Hoe de burgerrechten en burgerplichten zich verhouden is per situatie verschillend, en een optimale ondersteuning bij de invulling van burgerschap vraagt om integraal en lokaal maatwerk.

Het integraal optimaliseren van de relationele burger-identiteit in de context van zijn/haar levenspraktijk kan gerealiseerd worden door het maken van goede afspraken die op maat zijn gemaakt door en met de hoofdpersoon in kwestie, samen met de plaatselijke samenleving. (samenredzaamheid)

Integrale tweeledige versterking van burgerschap door regie-ondersteuning

Men kan zowel de autonomie als de participatie van de betreffende burger versterken, door samenredzaamheid in crisissituaties te bevorderen, via *Supported Decision Making* met een integrale benadering ter ondersteuning van de burger in de context van zijn/haar eigen netwerk:

- 1. Het ondersteunen van handelingsbekwaamheid (autonomie) houdt in:**
  - a. Ondersteunen van de hoofdpersoon bij het maken van keuzes, uitdrukken van wil en voorkeuren, beschermen van rechten en welzijn, en ondersteunen van eigen oplossingen die de hoofdpersoon aandraagt.
  - b. Optimaliseren van (wederzijds) contact, communicatie en begrip.
- 2. Het ondersteunen van samenredzaamheid (participatie) houdt in:**
  - a. Goede informatie-uitwisseling en optimaliseren van communicatie met de omgeving.
  - b. Ondersteunen van wederzijds begrip, verbinding en draagkracht.
  - c. Ondersteunen van goede afspraken voor de invulling van sociale kaders en afbakenen van redelijkheid.
  - d. Ondersteunen van duurzaam gezamenlijk welzijn.

Eigen Kracht-conferenties

Een modelregeling is te realiseren door het benutten van Eigen Kracht- conferenties voor *Supported Decision Making* in crisissituaties op het gebied van geestelijke volksgezondheid (beter bekend als het Eindhovens Model).

III INHOUDSOPGAVE

- I INLEIDING
- II SAMENVATTING
- III INHOUDSOPGAVE

BEGRIPPEN

1. ALGEMENE BEGINSELEN

- §1.1 UNIVERSELE RECHTEN VAN DE MENS
  - Een aantal specifieke rechten in het Verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen (UN CRPD)
- §1.2 ALGEMENE BEPALINGEN

2. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN EN REIKWIJDTE

- §2.1 ALGEMENE UITGANGSPUNTEN
- §2.2 REIKWIJDTE

3. DOELEN EN INHOUD VAN ZORG

- §3.1 DOELEN VAN ZORG
  - Volwaardig burgerschap
- §3.2 ALGEMENE BEGINSELEN VAN ZORG
  - 3.2.1. HERSTELGERICHTE ZORG
  - 3.2.2 VERSTERKEN VAN BURGERSCHAP EN PARTICIPATIE
    - Versterken van samenredzaamheid

4. ZORG IN CRISISSITUATIES

- §4.1 UITGANGSPUNTEN VOOR ZORG IN CRISISSITUATIES
  - Verbod op non-consensuele handelingen en behandelingen
  - Focus op burgerschap
- §4.2 INHOUD VAN ZORG IN CRISISSITUATIES
  - 4.2.1 AFWENDEN VAN NOODSITUATIES
  - 4.2.2 VROEGTIJDIGE HULP EN PREVENTIE VAN ESCALATIE
    - A HERSTELGERICHTE DE-ESCALATIE, INTENSIEVE ZORG EN HIGH CARE
    - 4.2.3 OMGAAN MET SPANNINGSVELDEN TUSSEN INDIVIDUELE VRIJHEID EN SOCIALE KADERS
      - B ONDERSTEUNEN VAN AUTONOMIE EN HANDELINGSBEKWAAMHEID
        - *Supported Decision Making*
      - C ONDERSTEUNEN VAN PARTICIPATIE EN SAMENREDZAAMHEID
        - Overlap van autonomie en participatie bij regie-ondersteuning
    - 4.2.4 AANBIEDEN VAN HERSTELGERICHTE ZORG IN CRISISSITUATIES
      - Aanbodsverplichting van herstelgerichte zorg op maat
      - Aanbieden en afstemmen van zorg middels regie-ondersteuning
- §4.3 HANDHAVING VAN DE WET

5. INTEGRALE REGIE-ONDERSTEUNING IN CRISISSITUATIES (SUPPORTED DECISION MAKING)

- §5.1 UITGANGSPUNTEN VOOR REGIE-ONDERSTEUNING IN CRISISSITUATIES
- §5.2 MODELREGELING VOOR REGIE-ONDERSTEUNING IN CRISISSITUATIES
  - EIGEN KRACHT-conferenties voor *Supported Decision Making* in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid
- §5.3 AANKOPPELING AAN BESTAANDE BOPZ/WVGGZ - WETGEVING

6. KWALITEITSBEWAKING

Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid

BEGRIPPEN

In het kader van gezondheid en beperking:

“Psychiatrische problematiek, - stoornis en/of - beperking” ; vervangen door respectievelijk; psychosociale problematiek, - kwetsbaarheid en/of –beperking.

“Psychosociale kwetsbaarheid, -problematiek en/of - beperking”: participatieproblemen op het snijvlak van een persoonlijke toestand van geestelijk welzijn (psyche) en sociale aspecten (het omgaan daarmee). De problemen manifesteren zich doorgaans vooral op sociale vlakken in de samenleving: in het contact, de omgang en de interactie. De sociale omgeving van de persoon kan daarbij zowel beperkend als herstel-ondersteunend zijn.

In het kader van reikwijdte:

“Noodsituaties”: Acut escalerende situaties waarbij geweld plaatsvindt door of jegens de hoofdpersoon en de veiligheid van een of meerdere personen direct en rechtstreeks gevaar loopt.

“Crisissituaties op het gebied van geestelijke gezondheid”: Situaties waarbij psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen leiden tot (ernstige) participatieproblemen bij het samenleven, waarbij de draaglast groter is dan de draagkracht.

“Herstelgerichte de-escalatie”: Het verminderen van controleverlies door ondersteuning en empowerment gericht op herstel van welzijn, sociale participatie, regie en autonomie.

“High Care”: Zich ontwikkelend specialisme van herstelgerichte de-escalatie ondersteuning en intensieve zorg ter voorkoming van dwangtoepassing in crisissituaties.

In het kader van de rechtspositie:

“(Actief) burgerschap”: meedoen in de samenleving als volwaardig individu

“Relationeel burgerschap”: Onderdeel van een samenleving worden door relaties met anderen (samen-leven; niet een individu is burger, maar burgerschap is resultaat van relaties.)

*Bron: Presentatie: De relationele burger, Congres: Sociale relaties en burgerschap in rehabilitatie
Sabine Ootes, Jeannette Pols, Dick Willems, Evelien Tonkens, Detlef Petry, AMC/ UvA, Vijverdal Maastricht*

http://pdf.swphost.com/loqacom/Rehabcongres/2008%20ppt/19_Wat_is_burgerschap_Een_pleidooi_voor_een_relationele_benadering_-_J_Pols.pdf

“Supported Decision Making”: Besluitvorming met ondersteuning, waarbij zelfredzaamheid en burgerschap door samenredzaamheid worden vergroot.

“Discriminatie op grond van beperking”: elk onderscheid en elke uitsluiting of beperking op grond van een beperking dat of die ten doel of tot gevolg heeft dat de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid met anderen van de mensenrechten en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale, culturele of burgerlijke leven, of op andere gebieden aangetast of onmogelijk gemaakt wordt. Het omvat alle vormen van discriminatie, met inbegrip van de weigering van redelijke aanpassingen;

“Redelijke aanpassingen”: noodzakelijke en passende wijzigingen, en aanpassingen die geen disproportionele of onevenredige, of onnodige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een beperking alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen;

Bron: UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD)
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>

1. ALGEMENE BEGINSELEN

§ 1.1 UNIVERSELE RECHTEN VAN DE MENS

De algemene beginselen worden gevormd door de uitgangspunten van de Universele mensenrechtenverdragen, zoals het VN-verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen

UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UNCRPD
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>

Het VN-verdrag betreffende de Rechten van Personen met Beperkingen geeft geen definitie van “beperking” of van “personen met een beperking” als zodanig. Echter, delen van de Preambule en Artikel 1 geven duidelijkheid over de reikwijdte en toepassing van het Verdrag.

- **“Beperking”**: “Erkennend dat het begrip beperking aan verandering onderhevig is en voortvloeit uit de wisselwerking tussen personen met functiebeperkingen en sociale en fysieke drempels die hen belet ten volle, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving,

Preamble UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UNCRPD
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>

- **“Personen met beperkingen”**: “Personen met beperkingen omvat personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving”.

Art 1. UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UNCRPD
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>

Een aantal passages zijn relevant voor toelichting.

1. Ten eerste wordt erkend dat het begrip beperking aan verandering onderhevig is en voortvloeit uit sociale en fysieke drempels die personen met beperkingen beletten ten volle, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving. Derhalve is het begrip “beperking” niet statisch maar aan verandering onderhevig, afhankelijk van de verschillende omstandigheden per samenleving.
2. Ten tweede wordt beperking niet beschouwd als een medische conditie, maar als gevolg van een wisselwerking met negatieve sociale omstandigheden of een ongestuurde fysieke omgeving ten opzichte van personen met beperkingen. Door de sociale en fysieke drempels weg te nemen – in tegenstelling tot het behandelen van personen met beperkingen als problemen die gerepareerd moeten worden – worden deze mensen in staat gesteld om te participeren als actieve burgers van de samenleving en kunnen zij hun volledige rechten genieten.
3. Ten derde, het Verdrag geeft geen restrictie aan de toepassing ten aanzien van bepaalde personen, maar het Verdrag identificeert personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele en zintuiglijke beperkingen als begunstigden onder het Verdrag. De term “omvat” betekent dat de toepassing van het Verdrag niet versmald wordt, en dat de Staat deze rechtsbescherming ook aan anderen kan toekennen, zoals personen met kortdurende beperkingen die aangemerkt kunnen worden als doelgroep.

Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen herbevestigt dat personen met beperkingen, inclusief personen met lang- of kortdurende psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking, dezelfde mensenrechten hebben als iedereen.

Bron: Frequently Asked Questions regarding the Convention on the Rights of Persons with Disabilities
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=151#sqc3>

Een aantal specifieke rechten in het Verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen (UN CRPD) zijn:

UN CRPD Art 5. Gelijkheid en non-discriminatie

1. Eenieder is gelijk voor de wet en heeft zonder aanzien des persoons recht op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet.
2. Alle discriminatie op grond van kwetsbaarheid, problematiek of beperking is verboden en personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking zijn gegarandeerd van effectieve wettelijke bescherming tegen discriminatie op welke grond dan ook.
3. Teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, worden alle passende maatregelen genomen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht.
4. Specifieke maatregelen die nodig zijn om de feitelijke gelijkheid van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking te bespoedigen of verwezenlijken, worden niet aangemerkt als discriminatie in de formele zin.

UN CRPD Art. 10 Recht op leven

Eenieder beschikt over het inherente recht op leven en de Staat neemt alle noodzakelijke maatregelen om te waarborgen dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking dat op voet van gelijkheid met anderen ten volle kunnen genieten.

UN CRPD Art 11. Risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties

De Staat neemt in overeenstemming met zijn/haar verplichtingen uit hoofde van het internationale recht, met inbegrip van het internationale humanitaire recht en internationale mensenrechtenverdragen, alle nodige maatregelen om de bescherming en veiligheid van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking in risicovolle situaties, met inbegrip van gewapende conflicten, humanitaire noodsituaties en natuurrampen, te waarborgen.

UN CRPD Art.12 Gelijkheid voor de wet

1. De Staat bevestigt opnieuw dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking overal als persoon erkend worden voor de wet.
2. De Staat erkent dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking op voet van gelijkheid met anderen in alle aspecten van het leven handelingsbekwaam zijn.
3. De Staat neemt passende voorzieningen om personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking toegang te verschaffen tot de ondersteuning die zij mogelijk behoeven bij de uitoefening van hun handelingsbekwaamheid.
4. De Staat waarborgt dat alle voorzieningen die betrekking hebben op de uitoefening van handelingsbekwaamheid, voorzien in passende en doeltreffende waarborgen in overeenstemming met het internationale recht betreffende de mensenrechten om misbruik en schending van deze rechten te voorkomen. Deze waarborgen dienen te verzekeren dat voorzieningen met betrekking tot de uitoefening van handelingsbekwaamheid de rechten, wil en voorkeuren van de desbetreffende persoon respecteren, vrij zijn van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding, proportioneel zijn en toegesneden op de omstandigheden van de persoon in kwestie, van toepassing zijn gedurende een zo kort mogelijke periode en onderworpen zijn aan een regelmatige beoordeling door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of gerechtelijke instantie. De waarborgen dienen evenredig te zijn aan de mate waarin deze voorzieningen van invloed zijn op de rechten en belangen van de persoon in kwestie.
5. Met inachtneming van de bepalingen van dit artikel neemt de Staat alle passende en doeltreffende voorzieningen om de gelijke rechten te garanderen van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking op eigendom of het erven van vermogen en te waarborgen dat zij hun eigen financiële zaken kunnen behartigen en op voet van gelijkheid toegang hebben tot bankleningen, hypotheek en andere vormen van financiële kredietverstrekking en verzekert zij dat het vermogen van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking hen niet willekeurig wordt ontnomen.

UN CRPD Art. 14 Vrijheid en veiligheid van de persoon

1. De Staat waarborgt dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking op voet van gelijkheid met anderen:
  - a. het recht op vrijheid en veiligheid van hun persoon genieten;
  - b. niet onrechtmatig of willekeurig van hun vrijheid worden beroofd, en dat iedere vorm van vrijheidsontneming geschiedt in overeenstemming met de wet, en dat het bestaan van een kwetsbaarheid, problematiek of beperking als zodanig in geen geval vrijheidsontneming rechtvaardigt.
2. De Staat waarborgt dat indien personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking op grond van enig proces van hun vrijheid worden beroofd, zij op voet van gelijkheid met anderen recht hebben om in overeenstemming met internationale mensenrechtenverdragen te worden behandeld, met inbegrip van de verschaffing van redelijke aanpassingen.

UN CRPD Art 15. Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

1. Niemand zal worden onderworpen aan foltering of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. In het bijzonder zal niemand zonder zijn of haar in vrijheid gegeven toestemming worden onderworpen aan medische of wetenschappelijke experimenten.
2. De Staat neemt alle doeltreffende wetgevende, bestuurlijke, juridische of andere maatregelen om, op gelijke wijze als voor anderen, te voorkomen dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking worden onderworpen aan folteringen of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

UN CRPD Art. 17 Bescherming van de persoonlijke integriteit

Elke persoon met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking heeft op voet van gelijkheid met anderen recht op eerbiediging van zijn lichamelijke en geestelijke integriteit.

UN CRPD Art. 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

De Staat erkent het gelijke recht van alle personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking om in de maatschappij te wonen met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen en neemt doeltreffende en passende maatregelen om het personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking gemakkelijker te maken dit recht ten volle te genieten en volledig deel uit te maken van, en te participeren in de maatschappij, onder meer door te waarborgen dat:

- a. personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking de kans hebben, op voet van gelijkheid met anderen, vrijelijk hun verblijfplaats te kiezen, evenals waar en met wie zij leven, en niet verplicht zijn te leven in een opgelegde zorgsetting;
- b. personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking op gelijke voet met anderen toegang hebben tot een eigen woonruimte, en passende maatschappelijk-ondersteunende diensten, waaronder persoonlijke assistentie, noodzakelijk om het wonen en de opname in de maatschappij te ondersteunen en isolatie of uitsluiting uit de maatschappij te voorkomen;
- c. de maatschappelijke diensten en –faciliteiten voor het algemene publiek op voet van gelijkheid beschikbaar zijn voor personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking en beantwoorden aan hun behoeften.

UN CRPD Art. 21 Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

De Staat neemt alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking het recht op vrijheid van mening en meningsuiting kunnen uitoefenen, met inbegrip van de vrijheid om op voet van gelijkheid met anderen informatie en denkbeelden te vergaren, te ontvangen en te verstrekken middels elk communicatiemiddel van hun keuze.

UN CRPD Art. 22 Eerbiediging van de privacy

1. Geen enkele persoon met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking, ongeacht zijn of haar woonplaats of woonsituatie, zal worden blootgesteld aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privé-leven, gezinsleven, woning of correspondentie, of andere vormen van communicatie, of aan onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en reputatie. Personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking hebben recht op wettelijke bescherming tegen dergelijke vormen van inmenging of aantasting.
2. De Staat beschermt de privacy van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking met betrekking tot persoonsgegevens en informatie omtrent hun gezondheid en revalidatie op voet van gelijkheid met anderen.

UN CRPD Art. 23 Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

1. De Staat neemt doeltreffende en passende maatregelen om discriminatie van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking uit te bannen op het gebied van huwelijk, gezinsleven, ouderschap en relaties op voet van gelijkheid met anderen, teneinde te waarborgen dat:
  - a. het recht van alle personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking van huwbare leeftijd om in vrijheid en met volledige instemming van de beide partners in het huwelijk te treden en een gezin te stichten, wordt erkend;
  - b. de rechten van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking om in vrijheid en bewust te beslissen over het gewenste aantal kinderen en geboortespreiding en op toegang tot leeftijdsrelevante informatie, voorlichting over reproductieve gezondheid en geboorteplanning worden erkend en dat zij worden voorzien van de noodzakelijke middelen om deze rechten te kunnen uitoefenen;
  - c. personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking met inbegrip van kinderen, op voet van gelijkheid met anderen hun vruchtbaarheid behouden.
2. De Staat waarborgt de rechten en verantwoordelijkheden van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking met betrekking tot de voogdij, curatele, zaakwaarneming, adoptie van kinderen of soortgelijke instituties, indien deze begrippen voorkomen in de nationale wetgeving; in alle gevallen dienen de belangen van het kind voorop te staan. De Staat verleent passende hulp aan personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking bij het verrichten van hun verantwoordelijkheden op het gebied van de verzorging en opvoeding van hun kinderen.
3. De Staat waarborgt dat kinderen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking gelijke rechten hebben op het gebied van het familieleven. Teneinde deze rechten te realiseren en te voorkomen dat kinderen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking worden verborgen, verstoten, verwaarloosd of buitengesloten, verplicht de Staat zich tijdige en uitvoerige informatie, diensten en ondersteuning te bieden aan kinderen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking en hun families.
4. De Staat waarborgt dat een kind niet tegen zijn wil of die van de ouders van hen wordt gescheiden, tenzij de bevoegde autoriteiten, onderworpen aan rechterlijke toetsing, in overeenstemming met de vigerende wet en procedures bepalen dat zulks noodzakelijk is in het belang van het kind. In geen geval zal een kind van zijn ouders worden gescheiden op grond van een kwetsbaarheid, problematiek of beperking van het kind of die van een of beide ouders.
5. De Staat stelt alles in het werk om, indien de naaste familieleden niet in staat zijn voor een kind met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking te zorgen, alternatieve zorg te bewerkstelligen binnen de ruimere familiekring en bij ontbreken daarvan in een gezinsvervangend verband binnen de gemeenschap.

UN CRPD Art. 25 Gezondheid

De Staat erkent dat personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking zonder discriminatie op grond van hun kwetsbaarheid, problematiek of beperking recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid. De Staat neemt alle passende maatregelen om personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking de toegang te waarborgen tot diensten op het gebied van seksespecifieke gezondheidszorg, met inbegrip van revalidatie. In het bijzonder zal de Staat:

- a. personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking voorzien van hetzelfde aanbod met dezelfde kwaliteit en volgens dezelfde normen voor gratis of betaalbare gezondheidszorg en –programma's die aan anderen worden verstrekt, waaronder op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid, en op de populatie toegesneden programma's op het gebied van volksgezondheid;
- b. die diensten op het gebied van gezondheidszorg verschaffen die personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking in het bijzonder vanwege hun kwetsbaarheid, problematiek of beperking behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zonodig, behandelen, diensten om het ontstaan van nieuwe kwetsbaarheid, problematiek of beperking te beperken en te voorkomen, ook onder kinderen en ouderen;
- c. deze gezondheidsdiensten zo dicht mogelijk bij de eigen gemeenschap van de mensen verschaffen, ook op het platteland;
- d. van vakspecialisten in de gezondheidszorg eisen dat zij aan personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking zorg van dezelfde kwaliteit verlenen als aan anderen, met name dat zij de in vrijheid, op basis van goede informatie, gegeven toestemming verkrijgen van de betrokken hoofdpersoon, door onder andere het bewustzijn bij het personeel van de mensenrechten, waardigheid, autonomie en behoeften van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking te vergroten door middel van training en het vaststellen van ethische normen voor de publieke en private gezondheidszorg;

UN CRPD Art. 26 Rehabilitatie en revalidatie

1. De Staat neemt doeltreffende en passende maatregelen, onder andere via ondersteuning door lotgenoten, om personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking in staat te stellen de maximaal mogelijke onafhankelijkheid, fysieke, mentale, sociale en beroepsmatige vaardigheden te verwerven en volledige opname in en participatie in alle aspecten van het leven. Daartoe organiseert en versterkt de Staat zijn uitgebreide diensten en programma's op het gebied van rehabilitatie en revalidatie en breidt deze uit, met name op het gebied van gezondheid, werkgelegenheid, onderwijs en sociale diensten en wel zodanig dat deze diensten en programma's:
  - a. in een zo vroeg mogelijk stadium beginnen en gebaseerd zijn op een multidisciplinaire inventarisatie van de behoeften en mogelijkheden van de persoon in kwestie;
  - b. de participatie in en opname in de gemeenschap en alle aspecten van de samenleving ondersteunen, vrijwillig zijn en beschikbaar zijn voor personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking, zo dicht mogelijk bij hun eigen gemeenschappen, ook op het platteland.
2. De Staat stimuleert de ontwikkeling van basis- en vervolgtrainingen voor vakspecialisten en personeel dat werkzaam is in de dienstverlening op het gebied van rehabilitatie en revalidatie.
3. De Staat stimuleert de beschikbaarheid, kennis en het gebruik van ondersteunende instrumenten en technologieën die zijn ontworpen voor personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking, voor zover zij betrekking hebben op rehabilitatie en revalidatie.

UN CRPD Art. 9 Toegankelijkheid

Teneinde personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, neemt de Staat passende maatregelen om personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot toegesneden diensten op het gebied van gezondheidszorg en welzijn die personen in het bijzonder vanwege hun kwetsbaarheid, problematiek of beperking behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zonodig, behandelen, en diensten om het ontstaan van nieuwe kwetsbaarheid, problematiek of beperking te beperken en te voorkomen, ook onder kinderen en ouderen;

UN CRPD Art. 8 Bevordering van bewustwording

1. De Staat verplicht zich om passende maatregelen te nemen:
  - a. teneinde binnen de gehele maatschappij, ook op gezinsniveau, de bewustwording te bevorderen ten aanzien van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking, en de eerbiediging van de rechten en waardigheid van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking te stimuleren;
  - b. om op alle terreinen van het leven stigmatisering, vooroordelen en schadelijke praktijken ten opzichte van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking te bestrijden, met inbegrip van die gebaseerd op grond van sekse, leeftijd of gezondheidsstatus;
  - c. om de bewustwording van de capaciteiten en bijdragen van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking te bevorderen.

*Bron: UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD)
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>*

De mensenrechten voor personen met psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen dienen gestimuleerd te worden vanwege dezelfde redenen als mensenrechten worden gestimuleerd voor alle andere personen, namelijk vanwege de inherente en gelijkwaardige waardigheid en waarde van elk mens.

De enige manier om te garanderen dat personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking hun volledige mensenrechten kunnen genieten, is om deze rechten onder het nationaal recht te waarborgen en de wetgeving te ondersteunen middels consistente, gecoördineerde en duurzame acties bij alle ministeries, en ervoor zorg te dragen dat instituten en instellingen deze rechten respecteren.

Het marginaliseren van personen met beperkingen en het in stand houden- of bevorderen van afhankelijkheid is kostbaar, zowel voor de persoon als voor de naasten als voor de samenleving. Het empoweren en versterken van personen met beperkingen zodat zij onafhankelijk kunnen leven en kunnen bijdragen aan de samenleving is zowel sociaal als economisch gunstig.

Psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking kan iedereen treffen gedurende zijn/haar leven, bijvoorbeeld door bepaalde ervaringen, problematische omstandigheden of ouderdom.

Het recht op gelijkheid voor de wet (Art 12 UN CRPD) is cruciaal, niet alleen als een recht op zich, maar als een noodzakelijke randvoorwaarde om aanspraak te kunnen maken op alle andere rechten, want enkel met erkenning van handelingsbekwaamheid kan men bijvoorbeeld een beroep doen op rechtsspraak (Art.13) of vrije keuze betreffende gezondheidszorg (Art.25).

*Bron: p7 en p24 From Exclusion to Equality- OHCHR Handbook for Parliamentarians
on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD)
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=212>*

§ 1.2 ALGEMENE BEPALINGEN

De volgende beginselen zijn een noodzakelijke grondslag voor het geluk, de harmonieuze verhoudingen en veiligheid van alle volken:

- **Gezondheid is een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en sociaal welzijn** en niet slechts de afwezigheid van ziekte, zwakheid of andere lichamelijk gebreken.
- **Het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid is een van de grondrechten van ieder mens** zonder onderscheid van ras, geslacht, godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid of op welke grond dan ook.
- **De gezondheid van alle volken is een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van vrede en veiligheid** en is afhankelijk van de meest volledige samenwerking van individuen en de Staat.

Statuut van de Wereldgezondheidsorganisatie
<http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf>

EVRM Art. 7.1 Geen straf zonder wet

- Niemand mag worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die, die ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

Art. 7.1 Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens
http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/655FDBCF-1D46-4B36-9DAB-99F4CB59863C/0/CONVENTION_NEER_WEB.pdf

- Opnieuw het diep geloof bevestigende in deze fundamentele rechten en vrijheden, die de grondslag vormen voor gerechtigheid en vrede in de wereld en welke handhaving vooral steunt, enerzijds op een waarlijk democratische regeringsvorm, anderzijds op het gemeenschappelijk begrip en de gemeenschappelijke eerbiediging van de rechten van de mens waarvan die vrijheden afhankelijk zijn.

Preambule van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens
http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/655FDBCF-1D46-4B36-9DAB-99F4CB59863C/0/CONVENTION_NEER_WEB.pdf

Grondwet Art. 22.1

- De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid.

Art. 22. 1 Nederlandse Grondwet <http://www.parlement.com/9291000/modulesf/gczvv5nv>

Algemeen beginsel van de zorg ethiek

- “*Primum non nocere*” / “*Ik zal aan de patiënt geen schade doen*”.

Eed van Hippocrates, 400 voor Chr. / Artseneed KNMG en VSNU 2003

2. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN EN REIKWIJDTE

§ 2.1 ALGEMENE UITGANGSPUNTEN

Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

(art 1 EVRM)

Het gebruik van zorg mag nooit leiden tot het verliezen van fundamentele burgerrechten, verlies van waardigheid en/of schending van mensenrechten.

http://www.who.int/mental_health/policy/quality_rights/en/index.html

Elke persoon is handelingsbekwaam en heeft het recht om zijn/haar identiteit tot recht te laten komen, door middel van het maken van eigen keuzes.

Art. 12 Legal Capacity

Bron: UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD)

<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>

- Een recht op psychosociaal welzijn niet kan worden gerealiseerd in afzondering, maar is nauw gerelateerd aan individuele autonomie, participatie en sociale inclusie, respect voor diversiteit, toegankelijkheid, en gelijke kansen en respect voor de ontwikkelende capaciteiten van ieder mens.
- De beginselen van non-discriminatie en gelijke kansen in de samenleving betekenen dat de Staat mogelijkheden schept zodat elke burger volwaardig kan participeren en meedoen in de samenleving en een gelijkwaardige mate van vrijheid, welzijn, welvaart en burgerschap kan genieten, ongeacht kwetsbaarheid, problematiek of beperking.
- Elke burger is handelingsbekwaam, en erkend wordt dat een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking ertoe kan leiden dat er ondersteuning nodig kan zijn bij het uitoefenen van de handelingsbekwaamheid, in het kader van het bevorderen van sociale inclusie, participatie en volwaardig burgerschap. (beginsel van *Supported Decision Making*)
- Erkennend dat ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* inhoudt het voorzien in passende voorzieningen om personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking toegang te verschaffen tot de ondersteuning die zij mogelijk behoeven bij de uitoefening van hun handelingsbekwaamheid, in het kader van het bevorderen van sociale inclusie, participatie en volwaardig burgerschap.

Alle voorzieningen die betrekking hebben op de uitoefening van handelingsbekwaamheid volgens de beginselen van *Supported Decision Making* zijn in overeenstemming met het internationale recht inzake de mensenrechten om misbruik en schending van deze rechten te voorkomen. Voorzieningen met betrekking tot de uitoefening van handelingsbekwaamheid:

1. respecteren de rechten, wil en voorkeuren van de desbetreffende persoon.
  2. zijn vrij van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding.
  3. zijn proportioneel en toegesneden op de omstandigheden van de persoon in kwestie.
- Psychosociale kwetsbaarheid, problematiek en beperkingen komen tot uiting op het snijvlak van persoonlijk welzijn, autonomie, participatie en inclusie, en het is niet primair een “psychische tekortkoming of diagnose” die mensen zo beperkt, maar veeleer de interactie met sociale omstandigheden en interpersoonlijke drempels waar zij mee te maken hebben, zoals de draagkracht van hun omgeving, reacties op afhankelijkheid, de mate van begrip en

ondersteuning, stigma, uitsluiting of inclusie. De sociale omgeving van de persoon kan zowel beperkend als herstel-ondersteunend zijn.

Beginzelen art. 3 UN CRPD

*Bron: Factsheet 31 on the Right to health <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Factsheet31.pdf>
beginzelen van Supported Decision making Bron: UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD)
<http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=14&pid=150>*

§ 2.2 REIKWIJDTE

Het doel van dit “*Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid*” is het stimuleren van passende regelgeving voor het verlenen van zorg in noodsituaties en crisissituaties op het gebied van geestelijke volksgezondheid, waarbij recht wordt gedaan aan de hoofdpersoon en zijn/haar omgeving.

1. **Noodsituaties** zijn acuut escalerende situaties waarbij geweld plaatsvindt door of jegens de hoofdpersoon en waarbij de veiligheid van een of meerdere personen direct en rechtstreeks in gevaar is.
2. **Crisissituaties** op het gebied van geestelijke gezondheid zijn situaties waarbij de draaglast van psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen leidt tot (ernstige) participatieproblemen en overschrijding van de draagkracht in de samenleving. Er is daarbij een spanningsveld tussen autonomie en burgerplichten.

Kenmerken van toepassing op deze situaties zijn:

- I. **(Ernstige) bezorgdheid over psychosociaal welzijn en geestelijke gezondheid van de persoon**, waarbij gevreesd wordt voor de levenskwaliteit van de persoon en er bij naastbetrokkenen vaak een wens tot bescherming en zorg aan de persoon bestaat.
- II. **Participatieproblemen en/of uitputting van sociale draagkracht**: situaties waarbij de impact van psychosociale problematiek zodanig is dat de sociale draagkracht van de samenleving uitgeput raakt.
- III. **Eventueel regelbrekend gedrag**: situaties waarbij wet- en regelgeving wordt overtreden en waarbij psychosociale problematiek en/of controleverlies een significante rol spelen.

3. DOELEN EN INHOUD VAN ZORG

§ 3.1 DOELEN VAN ZORG

Het doel van de ggz is om de kwaliteit van leven te verbeteren van mensen met ernstige psychische aandoeningen. Onder 'kwaliteit van leven' verstaan we het gevoel van algemeen welbevinden. Dit wordt enerzijds bepaald door persoonlijke kenmerken als gezondheid en anderzijds door objectieve levensomstandigheden zoals huisvesting, inkomen, relaties en participatie. De subjectieve waardering die de persoon zelf geeft aan deze kenmerken en omstandigheden, bepaalt de 'ervaren kwaliteit van leven' (Lehman, 1988).

Bron:p20 <http://www.ggznederland.nl/scrivo/asset.php?id=305955>

Het doel van de geestelijke gezondheidszorg is het vergroten van welzijn, door:

- bevorderen van herstel
- bevorderen van participatie
- bevorderen van autonomie

Bron: Zuidelijk Netwerk voor de ontwikkeling van High Care

Welzijn is een toestand die afhankelijk is van de context en de situatie, die het basismateriaal voor een goed leven bevat: vrijheid en keuze, gezondheid en lichamelijk welzijn, goede sociale relaties, veiligheid, gemoedsrust en spirituele beleving.

Bron: <http://www.millenniumassessment.org/documents/document.776.aspx.pdf>

Herstel gaat om unieke persoonlijke processen, waarin mensen met een psychische aandoening proberen de draad weer op te pakken, de regie te hervinden en hun leven opnieuw inhoud en richting te geven (Anthony, 1993). Herstel impliceert hier een actieve acceptatie van problemen en beperkingen en een geleidelijke identiteitsovergang van patiënt naar burgerschap. De psychologische invalshoek van een veranderende identiteit staat dan ook op de voorgrond. Herstel is vanuit dit perspectief geen uitkomst, maar een langdurend proces waarin aspecten als (persoonlijk) welzijn en kwaliteit van leven centraal staan. De ervaren kwaliteit van leven hoeft daarbij niet per definitie samen te hangen met de mate van remissie, maar wordt bepaald door veel meer factoren. Het gaat hier om factoren die subjectief worden ervaren, zoals de mate waarin de hoofdpersoon contacten heeft, de regie hervindt en/of kan participeren.

Bron: <http://www.ggznederland.nl/scrivo/asset.php?id=305955>

Regie houden over het eigen leven is een belangrijke pijler van goede zorg en ondersteuning. Het is daarom van groot belang dat personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking in de zorg hun eigen, individuele keuzes kunnen maken uit een vraaggestuurd aanbod en op die manier meer zeggenschap en autonomie krijgen.

Bron: <http://www.zorgvoorbeter.nl/onderwerpen/over/zeggenschap/>

Participatie houdt in volwaardig meedoen in de samenleving en dit vereist een toekenning van burgerschap en handelingsbekwaamheid, ook aan personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen. Het bevorderen en ondersteunen van participatie, autonomie en regie is een wezenlijk onderdeel van herstelgerichte geestelijke gezondheidszorg. Participatie en sociale integratie belichamen het proces van inclusie, dat erop gericht is om te komen tot een inclusieve samenleving waarin iedereen meetelt, ook mensen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen.

Het principe van participatie en inclusie op het vlak van geestelijke volksgezondheid is gericht op het betrekken van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking in de volledige breedte van de samenleving en bij het nemen van besluiten die hen aangaan, en moedigt burgers aan om actief te zijn in hun eigen leven en binnen de eigen samenleving.

Inclusie belicht het participatieproces vanuit de tegenovergestelde richting: Personen zonder kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen dienen open te staan voor de participatie van personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking.

Bron: p16 From Exclusion to Equality- OHCHR Handbook for Parliamentarians on the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UN CRPD) <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=212>

Volwaardig burgerschap

Burgerschap is een meerduidig concept, dat kan verwijzen naar zeer verschillende aspecten van de relatie tussen overheid en burger en tussen burgers onderling. Burgerschap omvat meerdere dimensies, waaronder:

- **Rechten**, te weten burgerrechten, politieke rechten en sociale rechten.
- **Plichten** die samenhangen met burgerschap zoals de plicht om je aan de wetten van het betreffende land te houden.
- **Participatie** waarbij iemand actief meedoet en kan meekomen in de maatschappij waar hij/zij woont.
- **Identiteit** betekent dat iemand zich geworteld en betrokken voelt bij het land waarin hij/zij woont.

Afhankelijk van de context krijgt burgerschap een andere betekenis. In het kader van zorg in nood- en crisissituaties zijn vooral significant:

- b. **Sociaal, actief burgerschap**, waarbij de burger primair als individu wordt gezien en houder van rechten en/of plichten is.
- c. **Relationeel burgerschap**, waarbij de burger in wisselwerking met de omgeving wordt beschouwd, en met name relaties, omgeving, participatie en welzijn een rol spelen.

Burgerplichten in de samenleving zijn algemene wettelijke en sociale grenzen en maatschappelijke plichten die de samenleving stelt ten aanzien van burgers in de samenleving. Hierbij worden onderscheiden:

- a. **Sociale en relationele burgerplichten**: afspraken binnen de plaatselijke samenleving die afhankelijk zijn van de sociale normen en waarden en de sociale draagkracht in de betreffende samenleving.
  - b. **Wettelijke burgerplichten**: kaders bepaald door de algemene Nederlandse wet- en regelgeving.
- N.B. Een sociaal burgerrecht is het recht op ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan deze sociale - of wettelijk verplichte kaders.

Hoe de burgerrechten en burgerplichten zich verhouden is per situatie verschillend , en vraagt om integraal en lokaal maatwerk ten aanzien van welzijn, samenredzaamheid en relationeel burgerschap.

Daarbij is het beginsel van *redelijkheid en redelijke aanpassingen* inzake gelijke rechten en gelijke kansen in de samenleving wederzijds van toepassing.

Zorg voor de geestelijke volksgezondheid impliceert het bevorderen burgerschap, door:

- **Het versterken van autonomie en zelfredzaamheid van de hoofdpersoon** door het aanbieden ondersteuning op maat om als volwaardige handelingsbekwame burger te kunnen participeren in de samenleving.
- **Het versterken van participatie en inclusie van de hoofdpersoon** door ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan de wettelijke burgerplichten en/of sociale eisen die leven in de samenleving met zich meebrengt.
- **Het bevorderen van een zorgzame samenleving** die bereid- en in staat is tot inclusie.

Een samenleving waar personen gezamenlijk tot oplossingen komen en op dusdanige wijze samenleven dat elke burger tot zijn/haar recht komt, wordt *zelfredzaam* of *samenredzaam* genoemd.

§ 3.2 ALGEMENE BEGINSLEN VAN ZORG

- “Primum non nocere” / “Ik zal aan de patiënt geen schade doen”.
Eed van Hippocrates, 400 voor Chr. / Artseneed KNMG en VSNU 2003
- De zorg die geboden wordt is gericht op inclusie en participatie in de samenleving.
<http://www.zorgvoorbeter.nl/onderwerpen/over/sociale-participatie/>
- De zorg die geboden wordt is gericht op het bevorderen van autonomie, regie en zeggenschap.
Bron: <http://www.zorgvoorbeter.nl/onderwerpen/over/zeggenschap/>
- De zorg die geboden wordt is ondersteunend aan het herstelproces van de burger.
Bron: <http://www.ggznederland.nl/scrivo/asset.php?id=305955>
- Uitgangspunt is maximale subsidiariteit met betrekking tot de hoofdpersoon, welk gerealiseerd wordt door:
  - Vraagsturing en zorg op maat
  - Maximale regie van de hoofdpersoon
- 1. Bij alle zorg wordt gestreefd naar een optimaal contact en optimale verbinding met de hoofdpersoon en een optimale waardering van zijn/haar burgerrechten en burgerschap.

3.2.1 Herstelgerichte zorg

- **Gezondheid is een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en sociaal welzijn** en niet slechts de afwezigheid van ziekte, zwakheid of andere lichamelijk gebreken.
- **Gezondheidszorg is gericht op het ondersteunen en bevorderen van herstel, autonomie, participatie en inclusie, met als einddoel om participatie van alle burgers in een inclusieve en vreedzame samenleving mogelijk te maken.**

Zorg wordt verleend volgens de beginselen van herstelgerichte zorg (i t/m v)

i. Elke persoon is uniek

- a. *Herstelgerichte zorg:* Erkent dat herstel niet noodzakelijk gelijk is aan genezing, maar gaat om het hebben van kansen en keuzes, en een leven dat op een eigen manier betekenisvol en bevredigend is, en gewaardeerd lid zijn van de samenleving.
- b. *Herstelgerichte zorg:* Accepteert dat de weg naar herstel persoonlijk en uniek is voor elk individu en zich niet beperkt tot de medische benadering, maar de nadruk legt op sociale inclusie en kwaliteit van leven.
- c. *Herstelgerichte zorg:* Versterkt personen zodat zij ervaren dat zij zelf centraal staan in de zorg die zij ontvangen.

ii. Echte keuzes

- a. *Herstelgerichte zorg:* Steunt en versterkt personen om eigen keuzes te maken over hoe zij hun leven willen leiden en erkent dat keuzes vol betekenis zijn en creatief moeten worden verkend.
- b. *Herstelgerichte zorg:* Steunt personen om gebruik te maken van hun eigen kracht en om op elk moment zoveel mogelijk verantwoordelijkheid te dragen voor hun leven.
- c. *Herstelgerichte zorg:* Verzekert dat er een balans is tussen taken voor zorg en ondersteuning aan personen door positieve risico's te nemen en kansen maximaal te benutten.

iii. Attitude en rechten

- a. *Herstelgerichte zorg*: Houdt in luisteren naar, leren van, en handelen in communicatie met de persoon en zijn netwerk over wat er belangrijk is voor elke persoon.
  - b. *Herstelgerichte zorg*: Bevordert en beschermt de wettelijke rechten, burgerschap en mensenrechten van de persoon.
  - c. *Herstelgerichte zorg*: Steunt personen om sociale, recreatieve, arbeids- en scholingsactiviteiten te behouden en te ontwikkelen die betekenisvol zijn voor de persoon.
  - d. *Herstelgerichte zorg*: Doordringt de persoon van hoop voor de toekomst en mogelijkheden om een betekenisvol leven te leiden.
- iv. Waardigheid en respect**
- a. *Herstelgerichte zorg*: Bestaat uit hoffelijk, respectvol en eerlijk zijn in alle contacten.
  - b. *Herstelgerichte zorg*: Houdt in gevoeligheid en respect voor elke persoon, in het bijzonder voor diens waarden, overtuigingen en cultuur.
  - c. *Herstelgerichte zorg*: Daagt discriminatie en stigma uit waar het bestaat binnen de eigen service of de bredere samenleving.
- v. Samenwerking en communicatie**
- a. *Herstelgerichte zorg*: Erkent dat elke persoon een expert is over zijn eigen leven en dat herstel vraagt om samenwerking met de personen en hun netwerk om steun te geven op een manier die aansluit bij die persoon.
  - b. *Herstelgerichte zorg*: Waardeert het belang van het delen van relevante informatie en de noodzaak om duidelijk te communiceren om een negatieve verbinding te voorkomen.
  - c. *Herstelgerichte zorg*: Houdt in werken op positieve en realistische manieren met personen en hun netwerk om te helpen om hun doelen, dromen en potentieel te realiseren.

Bron: Principles of recovery oriented mental health practice.

National standards for mental health services 2010, Australian Government.

www.health.gov.au/internet/publications/publishing.nsf/Content/mental-pubs-n-servst10-toc~mental-pubs-n-servst10-pri

3.2.2 Versterken van burgerschap en participatie

Het einddoel van de zorg is het mogelijk maken van participatie van alle burgers in een inclusieve en vreedzame samenleving.

- **Participatie** houdt in volwaardig meedoen in de samenleving en dit vereist een toekenning van burgerschap en handelingsbekwaamheid, ook aan personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking.

Het principe van *redelijkheid en redelijke aanpassingen* inzake gelijke rechten en gelijke kansen in de samenleving wederzijds van toepassing.

Zorg voor de geestelijke volksgezondheid impliceert het bevorderen burgerschap, door:

- **Het versterken van regie, autonomie en zelfredzaamheid** door het aanbieden ondersteuning op maat om als volwaardige handelingsbekwame burger te kunnen participeren in de samenleving.
- **Het versterken van participatie en inclusie** door ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan de wettelijke burgerplichten en/of sociale eisen die leven in de samenleving met zich meebrengen.
- **Het bevorderen van een zorgzame samenleving** die bereid- en in staat is tot inclusie.

De Kernprincipes uit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) zijn tevens van toepassing op de inhoud van zorg voor de geestelijke volksgezondheid:

1. **Verbinden.** Het gaat dan om het verbinden van mensen en om het verbinden van beleid en domeinen.
2. **Integraliteit.** Het vertrekpunt is de vraag van de burger. Als deze vraag centraal staat, dan zal de beleidsverkokering plaats moeten maken voor integrale beleidsafstemming van zaken die deze burger ten goede komen.
3. **Lokaal maatwerk.** Hier passen kleine op de menselijke maat toegesneden oplossingen, die juist daardoor zo effectief zijn.

Bron: citaten uit voortgangsrapportage - Quick Scan Welzijn in de WMO <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2009/11/03/quicksan-welzijn-in-de-wmo.html>

Het integraal optimaliseren van de relationele burger-identiteit in de context van een plaatselijke samenleving kan gerealiseerd worden door het maken van **goede afspraken die op maat die zijn gemaakt door en met de hoofdpersoon in kwestie, samen met de plaatselijke samenleving (samenredzaamheid).**

Versterken van samenredzaamheid

Goede afspraken en omgangsvormen op maat binnen een samenleving, waarbij de personen in een plaatselijke samenleving gezamenlijk tot oplossingen komen en op dusdanige wijze samen-leven dat elke burger tot zijn/haar recht komt, vormen de basis voor samenredzaamheid.

Op het vlak van geestelijke volksgezondheid spelen met name relationeel burgerschap en samenredzaamheid een cruciale rol;

- Een wisselwerking met de plaatselijke samenleving is inherent aan psychosociale kwetsbaarheid, problematiek en/of beperking.
- De plaatselijke samenleving ervaart - en maakt deel uit van de sociale impact van een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek en/of beperkingen.
- Herstel is beïnvloedbaar door sociale omgevingsfactoren, zoals bijvoorbeeld bejegening, sociaal-maatschappelijke kansen, inclusie, warme sociale contacten, een bevredigende dagbesteding en sociale zingeving.

In nood- en crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid is de samenredzaamheid veelal op de grens van uitputting.

Samenredzaamheid kan bevorderd worden door :

- **Goede onderlinge afspraken gericht op samen-leven**, waarbij elke burger tot zijn/haar recht komt.
- **Stimuleren van participatie en burgerschapsvervulling van de hoofdpersoon** door een praktische herstelgerichte benadering gericht op welzijn en burgerschap, en ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan de wettelijke burgerplichten en/of sociale eisen die leven in de samenleving met zich meebrengen.
- **Stimuleren van inclusie en draagkracht** door het besef dat een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking een participatieprobleem vormt, en dat dit een gezamenlijk vraagstuk is dat om sociale oplossingen vraagt, en om ondersteuning aan alle direct betrokkenen.
- **Stimuleren van verbinding** door het optimaliseren van contacten en wederzijdse respectvolle bejegening.
- **Stimuleren van zorgzaamheid en respect**, o.a. door ontstigmatisering van personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking, en het stimuleren van wederzijds begrip betreffende het belang van samen-leven, teneinde respect en wederzijds vertrouwen te doen opbloeien.

4. ZORG IN CRISISSITUATIES

§ 4.1 UITGANGSPUNTEN VOOR ZORG IN CRISISSITUATIES

Crisissituaties op het gebied van geestelijke gezondheid zijn situaties waarbij de draaglast leidt tot (ernstige) participatieproblemen en overschrijding van de draagkracht in de samenleving. Er is daarbij een spanningsveld tussen autonomie en burgerplichten.

Zorg is in beginsel gericht op:

- Bevorderen van herstel
- Bevorderen van autonomie, regie en zeggenschap
- Bevorderen van inclusie en participatie

Aspecten van zorg in crisissituaties op het vlak van geestelijke gezondheid zijn:

5. **Afwenden van noodsituaties**
6. **Vroegtijdige hulp en preventie van escalatie**
  - **A. Herstelgerichte de-escalatie, intensieve zorg en High Care**
7. **Omgaan met spanningsvelden tussen individuele vrijheden en sociale kaders**
  - **B. Ondersteunen van autonomie en handelingsbekwaamheid**
  - **C. Ondersteunen van participatie en samenredzaamheid**
8. **Aanbieden van herstelgerichte zorg op maat**
  - **Integrale regie-ondersteuning voor zorg op maat**

Uitgangspunten voor zorg in crisissituaties:

1. Bij alle zorg wordt gestreefd naar een optimaal contact en optimale verbinding met de hoofdpersoon en een optimale waardering van zijn/haar burgerrechten en burgerschap.
2. De geboden zorg is herstel-ondersteunend en maximaal op maat toegesneden op de persoon.
3. Veiligheid wordt vergroot door herstelgerichte de-escalatie.
4. Maximale subsidiariteit met betrekking tot de hoofdpersoon wordt vormgegeven door:
  - a. Maximale regie en zeggenschap.
  - b. Minimale ontvoogding bij de-escalatie.
  - c. Maximale vraagsturing en maximale mogelijkheden voor zorg op maat.
5. Maximale doelmatigheid houdt in het realiseren van:
  - a. Herstel.
  - b. Regie en autonomie.
  - c. Inclusie en participatie van de persoon in de samenleving.
6. Maximale integraliteit en maximale verbinding wordt vormgegeven door:
  - a. Een integrale psychosociaal-maatschappelijke benadering waarbij alle betrokkenen een rol hebben, en waarbij de hoofdpersoon eigenaar is van het gehele proces.
7. *“Primum non nocere” / “Ik zal aan de patiënt geen schade doen”.*
8. Er zijn ruime mogelijkheden voor de preventie van noodsituaties, waardoor zoveel mogelijk wordt voorkomen dat een crisissituatie uitgroeit tot een werkelijke escalatie en/of noodsituatie. Preventie houdt onder meer in:
  - a. **vroegtijdige signalering van naderende noodsituaties.**
  - b. **adequate anticipatie op hulpvragen van de persoon of omgeving.**
  - c. **contact op maat.**

“Voorkomen is beter dan genezen ; van beheersen naar voorkomen”(beginsel van Intensive Care in de GGZ)

Verbod op non-consensuele handelingen en behandelingen

1. **Verbod op alle vormen van gedwongen, onvrijwillige en non-consensuele handelingen en behandelingen, waarbij wordt benadrukt:**
  - a. **Verbod op eenzame opsluiting**, met als toets: de afwezigheid van separeers, isoleercellen en andere bouwkundige voorzieningen waardoor iemand in eenzame afzondering zou kunnen worden geplaatst.
  - b. **Verbod op non consensuele toediening van medicatie**, daar :
    - a. Iedere burger recht heeft op lichamelijke en geestelijke integriteit, en schending van het fundamentele recht op waardigheid en respect voor de persoon uiterst traumatisch is en kan leiden tot meer psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperkingen.
    - b. De persoon met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking recht heeft op keuzevrijheid en als handelingsbekwaam moet worden gezien, daar zijn/haar burgerschap hem/haar niet kan worden ontnomen.
    - c. Gezondheid en welzijn veel meer is dan de afwezigheid van ziekte, en juist de beleving enorm belangrijk is in het kader van geestelijke gezondheid.
    - d. Door respectvol contact en zorgvuldige bejegening mensen ondersteund kunnen worden bij het maken van keuzes, en met passende argumentatie overtuigd kunnen kiezen voor bepaalde vormen van zorg, of zij kunnen zelf met andere oplossingen komen.
    - e. Gedwongen toediening van medicatie als experimentele behandeling en zelfs als marteling kan worden aangemerkt, namelijk gericht op het onder dwang moedwillig veranderen van de persoonlijke visie van de persoon, wat vaak enorm traumatisch is voor de desbetreffende persoon, daar deze wordt geschonden in zijn/haar burgerschapsrechten (recht op een eigen identiteit).
  - c. **Verbod op fysieke vrijheidsbeperkende maatregelen die worden opgelegd op grond van een psychosociale problematiek, kwetsbaarheid of beperking, of op grond van symptomen of kenmerken daarvan**, daar het hebben van kwetsbaarheid, problematiek of beperking geen grond mag vormen voor vrijheidsbeneming (non-discriminatie-beginsel), wat onder meer inhoudt:
    - a. **Verbod op fixatie**, en andere fysiek beperkende maatregelen.
    - b. **Verbod op non-consensuele opname of -verblijfsverplichting** in een zorgsetting
    - c. **Verbod op beperkende, verplichte leefregels** die specifiek worden opgelegd vanwege het hebben van een kwetsbaarheid, problematiek of beperking en die de burgerschapsvrijheden van de persoon in kwestie belemmeren.
  - d. Verbod op elke andere non consensuele handeling die in strijd is met de fundamentele vrijheden en rechten van de burger in kwestie.

Referentie: speech van Mr. Gabor Gombos, UN CRPD Committee member, head of working group on UN CRPD Art. 12 Legal Capacity & Supported Decision making zie ook verslag van PANUSP conferentie, Kaapstad 27 oktober 2011: <http://punkertje.waarbenijj.nu/Reisverslag/?Zuid-Afrika/FULL+report+of+Day+2+of+the+PANUSP+conference/&subdomain=punkertje&module=site&page=message&id=4065908>

1. Er is geen verbod op zelfbinding.

Focus op burgerschap

Zorg is in beginsel gericht op:

- Bevorderen van herstel
- Bevorderen van autonomie, regie en zeggenschap
- Bevorderen van inclusie en participatie

In nood- en crisissituaties dienen het versterken van autonomie, participatie, inclusie en burgerschap extra aandacht te krijgen.

Burgerschap impliceert onder meer keuzerecht inzake gebruik van gezondheidszorg en zelfbeschikking aangaande levensinhoud.

Er zijn burgerplichten verbonden aan leven in de samenleving. Dit zijn algemene wettelijke en sociale grenzen en maatschappelijke plichten die de samenleving stelt ten aanzien van burgers in de samenleving. Hierbij worden onderscheiden:

- a. **Sociale en relationele burgerplichten:** afspraken binnen de plaatselijke samenleving die afhankelijk zijn van de sociale normen en waarden en de sociale draagkracht in de betreffende samenleving.
  - b. **Wettelijke burgerplichten:** kaders bepaald door de algemene Nederlandse wet- en regelgeving.
- N.B. Een sociaal burgerrecht is het recht op ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan deze sociale - of wettelijk verplichte kaders.

In nood- en crisissituaties is elke situatie verschillend, door onder meer de volgende kenmerken:

- De psychische en sociale aspecten zijn per situatie verschillend.
- De draaglast en draagkracht zijn per situatie verschillend.
- De inhoud van herstelgerichte zorg is per situatie verschillend.
- De omgevingsfactoren zijn per situatie verschillend.

Een integrale benadering is nodig om een oplossing op maat te vinden, waarbij er aandacht is voor:

- Wisselwerkingen met de plaatselijke samenleving inherent aan psychosociale kwetsbaarheid, problematiek en/of beperking.
- Sociale omgevingsfactoren die herstel beïnvloeden, zoals bijvoorbeeld bejegening, sociaal-maatschappelijke kansen, inclusie, warme sociale contacten, een bevredigende dagbesteding en sociale zingeving.
- Een praktische herstelgerichte benadering gericht op welzijn en burgerschap, en ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan de wettelijke burgerplichten en/of sociale eisen die leven in de samenleving met zich meebrengen.

Getrapte regiemogelijkheden in relatie tot het verlenen van zorg in- en ter preventie van nood-en crisissituaties zijn op volgorde van wenselijkheid naar onwenselijkheid:

1. Zelfredzaamheid, en ondersteuning daarvan
2. Samenredzaamheid, en ondersteuning daarvan
3. Vrijwillig gebruik van het aanbod herstel-ondersteunende zorg

Ter afwending van crisissituaties en naderende escalatie:

4. Intensiveren van aanbod voor vrijwillige herstel-ondersteunende zorg
5. Preventiegerichte *High Care* bij naderende noodsituatie (inclusief het versterken van burgerschap)

Bij escalatie en noodsituatie

6. Herstelgerichte de-escalatie en Intensieve zorg (*intensive care in de GGZ*)
7. (*ultimum remedium; geen zorg*)

§ 4.2 INHOUD VAN ZORG IN CRISSITUATIES

4.2.1 AFWENDEN VAN NOODSITUATIES

Escalaties en noodsituaties zijn acuut escalerende situaties waarbij geweld plaatsvindt door of jegens de hoofdpersoon waarbij de veiligheid van een of meerdere personen direct en rechtstreeks in gevaar is.

In noodsituaties kunnen noodzakelijke en levensreddende interventies worden uitgevoerd - op te vatten als een moment waarbij handhaven van veiligheid volgens de algemene Nederlandse wet wordt uitgevoerd met een **kortdurende** interventie die als doel heeft het beschermen van het leven van burgers, zoals:

- a. **Acute de-escalatie van geweld, waaronder bijvoorbeeld:**
  - het afnemen van gevaarlijke voorwerpen waarmee geweld wordt uitgeoefend
- b. **Acute levensreddende interventies, waaronder:**
  - interventies ter afwending van een acute in gang gezette zelfmoordpoging.

Deze interventies kunnen in principe worden uitgevoerd door handhavers van de wet en door hulpverleners, echter, **daar waar mogelijk dienen direct specifieke herstelgerichte de-escalatie vaardigheden en intensieve zorg ingezet te worden.**

Herstelgerichte de-escalatie vaardigheden en Intensieve Zorg omvatten onder meer de volgende specifieke kenmerken :

- bewerkstelligen van contact met de hoofdpersoon.
- elke handeling toelichten en zoveel mogelijk regie toekennen aan de hoofdpersoon (minimale ontvoogding).
- specifieke ondersteuning ter vermindering van controleverlies en escalatie, en ter bevordering van rust en empowerment van de persoon.
- flexibiliteit en creativiteit ten aanzien van zorg op maat aan de persoon.

4.2.2 VROEGTIJDIGE HULP EN PREVENTIE VAN ESCALATIE

A HERSTELGERICHTE DE-ESCALATIE, INTENSIEVE ZORG EN HIGH CARE

Er is een belangrijk verschil tussen *High Care* en intensieve zorg.

- **Intensieve zorg vindt plaats tijdens en na escalatie**, ter afwending van een acute noodsituatie, waarbij (wettelijke) burgerplichten zoals vastgelegd in de algemene Nederlandse wet- en regelgeving zwaarder wegen dan de individuele borgervrijheid.
- **High Care vindt plaats ter preventie van escalatie**, waarbij de burger in kwestie recht heeft op burgerschapsvrijheden.

Echter, in de praktijk worden alle intensieve herstelgerichte de-escalatievaardigheden samengevat in het specialisme: *High Care* of *intensieve zorg* (woordkeuze is afhankelijk van de aanbieder)

Het specialisme High Care en intensieve zorg is in ontwikkeling.

Zie o.a. Zuidelijk Netwerk voor de ontwikkeling van High Care

In de praktische uitvoering worden preventieve High Care, Intensieve Zorg en herstelgerichte de-escalatie als **een keten van Stepped Care** beschouwd, waarbij persoonsgerichte herstel- ondersteunende zorg wordt geboden.

Preventieve High Care, Intensieve Zorg en herstelgerichte de-escalatie kunnen in elkaar overgaan, en vormen de preventieketen van High Care.

De High Care-preventieketen strekt zich uit over verschillende zorglagen, en is gericht op de pijlers: herstel, autonomie en participatie.

Ontwikkelingen tot nu toe

Bron afbeelding: Zuidelijk Netwerk voor de ontwikkeling van High Care

De High Care- preventieketen draagt zorg voor een integrale ketenbenadering ter voorkoming van escalaties, waarbij aandachtsgebieden in verschillende zorglagen zijn:

- Een gastvrij zorgconcept aan de basis van alle zorg.
- Vroege signalering en goed contact met de persoon in kwestie.
- Preventieve en adequate anticipatie bij eerste signalen. (*voorkomen is beter dan beheersen*)
- Het voorkomen van escalaties door de-escalatieondersteuning, consultatie en intensiveren van persoonsgerichte zorg op maat. (preventieve High Care)
- Herstelgerichte de-escalatie en intensieve zorg.

Het doel van High Care is het vergroten van welzijn, door:

- bevorderen van herstel
- bevorderen van participatie
- bevorderen van autonomie

Algemene uitgangspunten voor High Care en intensieve zorg zijn:

1. De essentie van High Care is het recht op ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan sociale kaders in de (plaatselijke) samenleving, met als doel welzijn, inclusie en participatie.
2. Bij alle zorg wordt gestreefd naar een optimaal contact en optimale verbinding met de hoofdpersoon en een optimale waardering van zijn/haar burgerrechten en burgerschap.
3. De geboden zorg is herstel-ondersteunend en maximaal op maat toegesneden op de persoon.
4. Veiligheid wordt vergroot door herstelgerichte de-escalatie.

5. Maximale subsidiariteit met betrekking tot de hoofdpersoon wordt vormgegeven door:
    - a. Maximale regie en zeggenschap.
    - b. Minimale ontvoogding bij de-escalatie.
    - c. Maximale vraagsturing en maximale mogelijkheden voor zorg op maat.
  6. Maximale doelmatigheid houdt in het realiseren van:
    - a. Herstel.
    - b. Regie en autonomie.
    - c. Inclusie en participatie van de persoon in de samenleving.
  7. Maximale integraliteit en maximale verbinding wordt vormgegeven door:
    - a. Een integrale psychosociaal-maatschappelijke benadering waarbij alle betrokkenen een rol hebben, en waarbij de hoofdpersoon eigenaar is van het gehele proces.
  8. *“Primum non nocere” / “Ik zal aan de patiënt geen schade doen”.*
  9. Er zijn ruime mogelijkheden voor de preventie van noodsituaties, waardoor zoveel mogelijk wordt voorkomen dat een crisissituatie uitgroeit tot een werkelijke escalatie en/of noodsituatie. Preventie houdt onder meer in:
    - a. **vroegtijdige signalering van naderende noodsituaties.**
    - b. **adequate anticipatie op hulpvragen van de persoon of omgeving.**
    - c. **contact op maat.**
- High Care en intensieve zorg dienen te worden verleend volgens de (toekomstige) richtlijnen aangaande High Care en Best Practices.

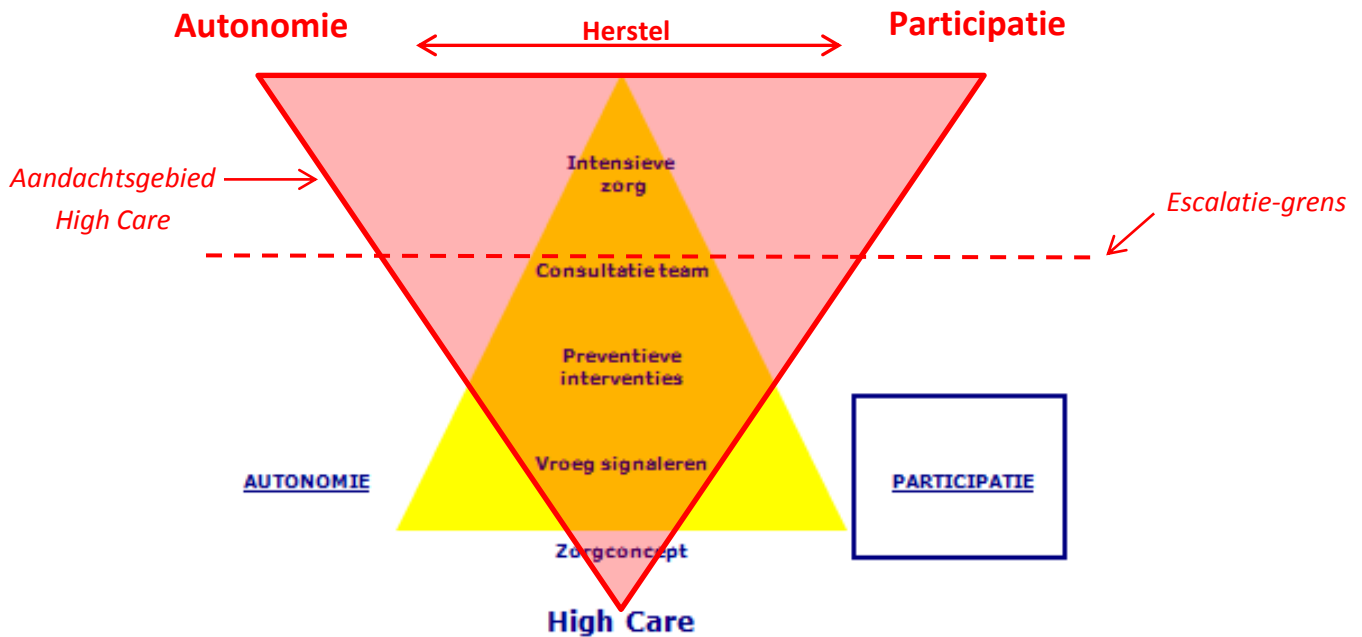
4.2.3 OMGAAN MET SPANNINGSVELDEN TUSSEN INDIVIDUELE VRIJHEDEN EN SOCIALE KADERS

In nood- en crisissituaties dienen het versterken van autonomie, participatie, inclusie en burgerschap extra aandacht te krijgen.

- Psychosociale kwetsbaarheid, problematiek en beperkingen komen tot uiting op het snijvlak van persoonlijk welzijn, autonomie, participatie en inclusie, en het is niet primair een “psychische tekortkoming of diagnose” die mensen zo beperkt, maar veeleer de interactie met sociale omstandigheden en interpersoonlijke drempels waar zij mee te maken hebben, zoals de draagkracht van hun omgeving, reacties op afhankelijkheid, de mate van begrip en ondersteuning, stigma, uitsluiting of inclusie. De sociale omgeving van de persoon kan zowel beperkend als herstel-ondersteunend zijn.
- Een recht op psychosociaal welzijn niet kan worden gerealiseerd in afzondering, maar is nauw gerelateerd individuele autonomie, participatie en sociale inclusie, respect voor diversiteit, toegankelijkheid, en gelijke kansen en respect voor de ontwikkelende capaciteiten van ieder mens.
- De beginselen van non-discriminatie en gelijke kansen in de samenleving betekenen dat elke burger volwaardig kan participeren en meedoen in de samenleving en een gelijkwaardige mate van vrijheid, welzijn, welvaart en burgerschap kan genieten, ongeacht kwetsbaarheid, problematiek of beperking.

De focus dient juist met name in nood- en crisissituaties niet versmald te worden tot een individuele crisisbestrijding, maar het bevorderen van autonomie en participatie behoeft extra aandacht, daar

deze onder grote druk staan in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid, en daar participatie, autonomie en bejegening in grote mate verweven zijn met herstel.

In crisissituaties dient naast persoonlijke herstel-ondersteunende zorg in het bijzonder ook aandacht te zijn voor:

- Bejegening.
- Omgevingsfactoren en de wisselwerking inzake psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking.
- Autonomie, regie en burgerrechten.
- Integraal welzijn, participatie, inclusie en relationeel burgerschap.
- Sociale kaders en burgerplichten.
- Ondersteuning op maat om te kunnen voldoen aan sociale kaders en burgerplichten.

Burgerschap impliceert onder meer keuzerecht inzake gebruik van gezondheidszorg en zelfbeschikking aangaande levensinhoud.

Echter er zijn ook sociale kaders en verplichtingen aan burgerschap in de samenleving.

Om te bepalen hoe de burgerrechten en burgerplichten zich verhouden is per situatie, integraal en lokaal maatwerk nodig ten aanzien van welzijn, burgerschap en samenredzaamheid.

Daarbij is het beginsel van *redelijkheid en redelijke aanpassingen* inzake gelijke rechten en gelijke kansen in de samenleving wederzijds van toepassing.

Voor integraal lokaal maatwerk is nodig:

1. **Het optimaliseren van regiemogelijkheden van de hoofdpersoon** om knelpunten ten aanzien van sociale kaders op te lossen.
2. **Het betrekken van de sociale omgeving** waarbij alle betrokkenen een rol hebben, om participatie, integraal welzijn, relaties, burgerschap en samenredzaamheid te optimaliseren, waarbij de hoofdpersoon de maximale regie heeft en eigenaar is van het gehele proces.
3. **Een integrale psychosociaal-maatschappelijke participatie-gerichte benadering** waarbij de hoofdpersoon niet loskoppeld wordt van zijn/haar burgerschap, en er sociale respectvolle oplossingen worden gezocht die aansluiting vinden bij alle betrokkenen.

B. ONDERSTEUNEN VAN AUTONOMIE EN HANDELINGSBEKWAAMHEID

- Elke burger is handelingsbekwaam, en erkent wordt dat een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking ertoe kan leiden dat er ondersteuning nodig kan zijn bij het uitoefenen van de handelingsbekwaamheid, in het kader van het bevorderen van sociale inclusie, participatie en volwaardig burgerschap. (beginsel van *Supported Decision Making*)
- Erkennend dat ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* inhoudt het voorzien in passende voorzieningen om personen met een kwetsbaarheid, problematiek of beperking toegang te verschaffen tot de ondersteuning die zij mogelijk behoeven bij de uitoefening van hun handelingsbekwaamheid, in het kader van het bevorderen van sociale inclusie, participatie en volwaardig burgerschap.

Alle voorzieningen die betrekking hebben op de uitoefening van handelingsbekwaamheid volgens de beginselen van *Supported Decision Making* zijn in overeenstemming met het internationale recht inzake de mensenrechten om misbruik en schending van deze rechten te voorkomen. Voorzieningen met betrekking tot de uitoefening van handelingsbekwaamheid:

1. **respecteren de rechten, wil en voorkeuren van de desbetreffende persoon.**
2. **zijn vrij van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding.**
3. **zijn proportioneel en toegesneden op de omstandigheden van de persoon in kwestie.**

Art. 12 UN CRPD

Voorzieningen met betrekking tot handelingsbekwaamheid geschieden volgens de beginselen en uitgangspunten van *Supported Decision Making*.

Supported Decision Making

Supported Decision Making houdt in ondersteunde zeggenschap, ofwel regie-ondersteuning:

1. Elke persoon heeft recht op steun bij het maken van keuzes en het voeren van regie.
Het maken van keuzes is opgebouwd uit:
  - Toegang tot begrijpelijke en volledige informatie
  - Goede communicatie
  - Keuze door de hoofdpersoon

Regie-ondersteuning omvat:

- het overdragen van begrijpelijke en volledige informatie
- goed contact en goede communicatie
- ondersteuning bij het maken van vrije, geïnformeerde keuzes

Regie-ondersteuning geschiedt altijd volgens de wil, rechten en voorkeuren van de hoofdpersoon. De hoofdpersoon bepaalt wie hem/haar regie-ondersteuning kan geven in alle stappen van het regie-ondersteuningsproces.

Personen die een hoge mate van vertrouwen en contact met de betreffende persoon hebben zijn dikwijls naasten, zoals partner, familie, vrienden of belangrijke anderen. Deze personen kennen de hoofdpersoon doorgaans goed en zijn in staat om te communiceren op de juiste toonzetting en begripsniveau, de wensen en zeggenschap van de persoon in kwestie goed te interpreteren en te ondersteunen, en informatie wederzijds te vertolken.

Het doel van regie-ondersteuning (*Supported Decision Making*) is het maken van goede afspraken die op maat zijn gemaakt door en met de persoon in kwestie.

Regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* optimaliseert het contact met de hoofdpersoon, en kan derhalve ondersteunend zijn in het hele proces inzake het afstemmen van zorg in nood- en crisissituaties, waarbij wordt gestreefd naar een optimaal contact en verbinding met de hoofdpersoon.

Regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* is toepasbaar voor het versterken van autonomie, zeggenschap en burgerschap en draagt daarmee bij aan de hoofddoelen van de zorg voor de geestelijke volksgezondheid.

Door regie-ondersteuning kan de hoofdpersoon worden ondersteund bij het behouden van zeggenschap over zijn/haar leven, en het verminderen van controleverlies.

Regie-ondersteuning in crisissituaties omvat de volgende aandachtspunten voor contact:

- **Stimuleren van een goed en volledig begrip van de situatie**, waaronder:
  - Psychische en sociale aspecten en de wisselwerking samenhangend met psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking.
  - De impact, de draaglast en draagkracht van de sociale omgeving
  - Relationeel burgerschap en sociale kaders, grenzen en wensen.
  - Veiligheid en welzijn in de samenleving.
  - Omgevingsfactoren, en met name factoren die herstel danwel escalatie beïnvloeden.
  - De inhoud en het belang van persoonlijk en gezamenlijk welzijn.
  - De inhoud en doelen van herstelgerichte zorg.
- **Versterken van wederzijds begrip voor elkaar**
  - Aandacht voor wisselwerkingen, psychosociale aspecten en gevolgen.
  - Verschillende perspectieven duidelijk maken.
  - Streven naar verbinding en een gezamenlijke visie.
- **Respectvolle bejegening die maximaal aansluit bij de persoon**
  - Goede interpretatie van de signalen, uitingen en wensen van de persoon.
  - Respect voor de rechten, wil, voorkeuren en de visie van de hoofdpersoon.
  - Positieve herstel-ondersteunende bejegening en sociale steun.
  - Versterken van wederzijds respect, vertrouwen en verbinding.
- **Actief meedenken ter ondersteuning van de hoofdpersoon**
  - Aanreiken en vergroten van keuzemogelijkheden op maat door een flexibel en creatief vraaggestuurd aanbod.
- **Maximale vraagsturing door de hoofdpersoon**
  - Ondersteunen van het besef dat handelingsbekwaamheid en keuzevrijheid de eigen kracht en identiteit van de persoon versterken.
  - Bevorderen van begrip en inzicht met betrekking tot (alle) verschillende mogelijkheden.
  - Uitoefening van vrije, goed geïnformeerde keuze door de hoofdpersoon.

Regie-ondersteuning in crisissituaties geschiedt door contact en communicatie, met een brede integrale visie op welzijn, burgerschap en participatie. De kwaliteit van contact en communicatie is cruciaal voor de kwaliteit van zorg in nood- en crisissituaties.

Uitgangspunten voor regie-ondersteuning en *Supported Decision making*,

1. ***Supported Decision Making* is gericht op ondersteuning van regie en burgerschap**
  - a. Toegankelijk maken van informatie:
    - i. De informatie sluit aan bij capaciteiten en situatie van de persoon, o.a. mbt tempo, taalgebruik, toonzetting, complexiteit.
    - ii. Waar nodig worden voorzieningen getroffen om informatieoverdracht te bevorderen en te verbeteren. Bijv. media, vertrouwenspersonen, ervaringsdeskundigen, contactpersonen enz.

- b. goede communicatie over alle mogelijkheden
    - i. De communicatie sluit aan bij de beleving en het begrip van de persoon,
      - 1. **het hebben van een diagnose, kwetsbaarheid, problematiek, ziekte, stoornis of beperking mag geen grond vormen voor uitsluiting van communicatie noch voor ontneming van zeggenschap**
    - ii. **Communicatie vindt plaats met personen die een hoge mate van vertrouwen en contact met de persoon hebben.**
      - 1. Deze personen zijn in staat om te communiceren op de juiste toonzetting en met het vereiste begripsniveau, de wensen en zeggenschap van de persoon in kwestie goed te interpreteren en te ondersteunen, en informatie wederzijds te vertolken.
    - iii. Alles is bespreekbaar, bijvoorbeeld ook onwenselijke opties.
  - c. uitoefening van keuze geschiedt door de hoofdpersoon.
- Goed contact en communicatie zijn cruciaal voor het oplossen van crisissituaties.
  - Een goede bejegening, warme sociale relaties, vergroten van zeggenschap en participatiekansen, bieden grote kansen voor de-escalatie.
  - Een vraaggestuurde aanpak vermindert de kans op terugval en herhaling.

C. ONDERSTEUNEN VAN PARTICIPATIE EN SAMENREDZAAMHEID

Bij alle zorg wordt gestreefd naar een optimaal contact en optimale verbinding met de hoofdpersoon en een optimale waardering van zijn/haar burgerrechten en burgerschap.

- De relationele burger-identiteit vormt altijd een spanningsveld bij psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking, en in het bijzonder bij nood- en crisissituaties die immers gevoed worden door ernstige participatieproblemen. Wisselwerkingen met de plaatselijke samenleving kunnen zowel beperkend als herstel-ondersteunend zijn.

In nood- en crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid is de samenredzaamheid veelal op de grens van uitputting.

Belangrijke spanningsgebieden in crisissituaties zijn:

- **Relationele identiteit**, waaronder relaties en welzijn
- **Samenredzaamheid**, zoals draagkracht, draaglast en sociale kaders
- **Omgevingsfactoren die herstel danwel escalatie beïnvloeden.**
- **Burgerschap en participatie**, zoals rechten en plichten en redelijke invulling daarvan

Hoe de burgerrechten en burgerplichten zich verhouden is per situatie verschillend , en een optimale ondersteuning bij de invulling van burgerschap vraagt om integraal en lokaal maatwerk.

Het integraal optimaliseren van de relationele burger-identiteit in de context van een plaatselijke samenleving kan gerealiseerd worden door **het maken van goede afspraken die op maat die zijn gemaakt door en met de hoofdpersoon in kwestie, samen met de plaatselijke samenleving. (samenredzaamheid)**

Samenredzaamheid kan bevorderd worden door :

- **Goede onderlinge afspraken gericht op samen-leven**, waarbij elke burger tot zijn/haar recht komt.
- **Stimuleren van participatie en burgerschapsvervulling van de hoofdpersoon** door een praktische herstelgerichte benadering gericht op welzijn en burgerschap, en ondersteuning

op maat om te kunnen voldoen aan de wettelijke burgerplichten en/of sociale eisen die leven in de samenleving met zich meebrengen.

- **Stimuleren van inclusie en draagkracht** door het besef dat een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking een participatieprobleem vormt, en dat dit een gezamenlijk vraagstuk is dat om sociale oplossingen vraagt, en om ondersteuning aan alle direct betrokkenen.
- **Stimuleren van verbinding** door het optimaliseren van contacten en wederzijdse respectvolle bejegening.
- **Stimuleren van zorgzaamheid en respect**, o.a. door ontstigmatisering van personen met een psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking, en het stimuleren van wederzijds begrip betreffende het belang van samen-leven, teneinde respect en wederzijds vertrouwen te doen opbloeien.

Overlap van autonomie en participatie bij regie-ondersteuning

- Door regie-ondersteuning kan de hoofdpersoon worden ondersteund bij **het behouden van zeggenschap over zijn/haar leven, en het verminderen van controleverlies**. Regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* is toepasbaar voor het versterken van autonomie, zeggenschap en burgerschap en draagt daarmee bij aan de hoofddoelen van de zorg voor de geestelijke volksgezondheid.
- Regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* **optimaliseert het contact met de hoofdpersoon**, en kan derhalve ondersteunend zijn in het hele proces inzake het afstemmen van zorg in nood- en crisissituaties, waarbij wordt gestreefd naar een optimaal contact en verbinding met de hoofdpersoon.
- **Het maken van afspraken op maat** kan ondersteund en gerealiseerd worden door *Supported Decision Making* en regie-ondersteuning.
- Goede afspraken en omgangsvormen op maat, waarbij de personen gezamenlijk tot oplossingen komen en op dusdanige wijze samen-leven dat elke burger tot zijn/haar recht komt, vormen de basis voor **samenredzaamheid**.

Regie-ondersteuning (*Supported Decision Making*) **met een integrale benadering van de burger in de context van zijn/haar eigen leven** biedt grote kansen voor een tweeledige optimalisatie aangaande burgerschap in crisissituaties, namelijk:

- 3. Het ondersteunen van handelingsbekwaamheid (autonomie)**
  - a. Ondersteunen van de hoofdpersoon bij het maken van keuzes, uitdrukken van wil en voorkeuren, beschermen van rechten en welzijn, en ondersteunen van eigen oplossingen die de hoofdpersoon aandraagt.
  - b. Optimaliseren van (wederzijds) contact, communicatie en begrip.
- 4. Het ondersteunen van samenredzaamheid (participatie)**
  - a. Goede informatie-uitwisseling en optimaliseren van communicatie met de omgeving.
  - b. Ondersteunen van wederzijds begrip, verbinding en draagkracht.
  - c. Ondersteunen van goede afspraken voor de invulling van sociale kaders en afbakenen van redelijkheid.
  - d. Ondersteunen van duurzaam gezamenlijk welzijn.

Men kan op herstel-ondersteunende wijze zowel de autonomie als de participatie van de betreffende burger versterken, door **samenredzaamheid in crisissituaties te bevorderen, via *Supported Decision Making* met een integrale benadering ter ondersteuning van de burger in de context van zijn/haar eigen netwerk**.

- Een integrale participatiegerichte benadering waarbij de hoofdpersoon de regie kan voeren leidt dikwijls tot ware duurzame oplossingen aan de bron van de problematiek, en draagt bij aan het duurzaam optimaliseren van de samenleving en de zorg.

4.2.4 AANBIEDEN VAN HERSTELGERICHTE ZORG IN CRISSITUATIES

Crisissituaties op het gebied van geestelijke gezondheid zijn situaties waarbij de draaglast leidt tot (ernstige) participatieproblemen en overschrijding van de draagkracht in de samenleving. Er is daarbij een spanningsveld tussen autonomie en burgerplichten.

Ondersteunen van herstel impliceert ondersteunen van autonomie, participatie en volwaardig burgerschap. Burgerschap impliceert onder meer keuzerecht inzake gebruik van gezondheidszorg en zelfbeschikking aangaande levenshouding.

- **In crisissituaties kan herstelgerichte zorg worden aangeboden.**
- **Zorggebruik kan niet worden verplicht**, en elke burger heeft recht op vrije, geïnformeerde zorgkeuze, inclusief het recht om zorg te weigeren (*art 25, 3,4,14,15,17 en 20 UN CRPD*)
- Gedwongen behandeling is in strijd met de beginselen van herstelgerichte zorg en is in strijd met fundamentele burgerrechten. (met uitzondering van zelfbinding en acute noodsituaties waarbij de-escalatie van levensbelang is)
- Bij het aanbieden van herstelgerichte zorg wordt gestreefd naar een optimaal contact met de hoofdpersoon en een optimale waardering van zijn/haar burgerrechten.
- **Zorgvuldig contact en communicatie met de persoon en zijn/haar omgeving is nodig voor het bepalen van zorg op maat.**

Zorg in crisissituaties kan bestaan uit:

1. (vrijwillige) Algemene herstelgerichte zorg (§3.2)
2. Vroegtijdige hulp en preventie van escalatie (4.2.2)
  - B. Ondersteunen van autonomie en handelingsbekwaamheid (4.2.3 -B)
  - C. Ondersteunen van participatie en samenredzaamheid (4.2.3 -C)
    - Regie-ondersteuning voor zorg op maat
3. In noodsituaties:
  - A. Herstelgerichte de-escalatie en intensieve zorg (4.2.1 en 4.2.2-A)

- **Alle zorg begint met dialoog, contact en communicatie.**
- **De eerste stap in crisissituaties is het tot stand brengen van contact en communicatie met de hoofdpersoon.**

Aanbodsverplichting van herstelgerichte zorg op maat

Recht op zorg betekent een verplichting van de overheid en zorgaanbieders tot het realiseren van het actief aanbieden van passende mogelijkheden voor herstelgerichte zorg

1. **Aanbieden van zorg geschiedt door respectvol contact en communicatie**
2. **Het aanbod is passend bij de persoon en gericht op het bevorderen van herstel, inclusief autonomie en participatie, en heeft aandacht voor:**
  - Respectvolle bejegening, goed wederzijds begrip, contact en goede communicatie, en respect voor de beleving, visie, rechten, wil en voorkeuren van de hoofdpersoon
  - Een integrale psychosociaal-maatschappelijke participatiegerichte benadering van de persoon en zijn/haar omgeving, nodig voor bepalen van
    - sociale kaders en redelijkheid daarvan,
    - het afstemmen van mogelijkheden voor herstelgerichte zorg
  - De persoon heeft recht op regie en ondersteuning van zijn/haar handelingsbekwaamheid door regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making*.
3. De adequate beschikbaarheid van zorg in- en ter preventie van crisissituaties is een fundamenteel burgerrecht, te weten: *het recht op het hoogst haalbare niveau van*

gezondheid c.q. welzijn. Dit schept verplichtingen voor overheid en zorgaanbieders om dit aanbod adequaat te realiseren.

4. Het aanbod van herstelgerichte zorg ter preventie van crisissituaties dient toegankelijk te zijn voor de burgers die deze zorg of ondersteuning behoeven.
  - **Toegankelijkheid impliceert eveneens: aansluitend bij de rechten, wil en voorkeuren van de hoofdpersoon.**

Aanbieden en afstemmen van zorg middels regie-ondersteuning

Het aanbieden en afstemmen van zorg in- en vooral ter preventie van crisissituaties kan georganiseerd worden middels het aanbieden van regie-ondersteuning (*Supported Decision Making*) met een integrale benadering van de burger in de context van een plaatselijke samenleving.

Regie-ondersteuning (*Supported Decision Making*) met een integrale benadering van de burger in de context van zijn/haar eigen leven biedt grote kansen voor een tweeledige optimalisatie aangaande burgerschap in crisissituaties, namelijk:

1. **Het ondersteunen van handelingsbekwaamheid (autonomie)**
  - a. Ondersteunen van de hoofdpersoon bij het maken van keuzes, uitdrukken van wil en voorkeuren, beschermen van rechten en welzijn, en ondersteunen van eigen oplossingen die de hoofdpersoon aandraagt.
  - b. Optimaliseren van (wederzijds) contact, communicatie en begrip.
2. **Het ondersteunen van samenredzaamheid (participatie)**
  - a. Goede informatie-uitwisseling en optimaliseren van communicatie met de omgeving.
  - b. Ondersteunen van wederzijds begrip, verbinding en draagkracht.
  - c. Ondersteunen van goede afspraken voor de invulling van sociale kaders en afbakenen van redelijkheid.
  - d. Ondersteunen van duurzaam gezamenlijk welzijn.

Het doel van regie-ondersteuning (*Supported Decision Making*) is het maken van goede afspraken die op maat zijn gemaakt door en met de hoofdpersoon in kwestie.

Regie-ondersteuning is toepasbaar voor het versterken van autonomie, zeggenschap en burgerschap, bijvoorbeeld aangaande:

1. **Burgerschapsaspecten** in het samen-leven en de invulling van kaders
2. **De inhoud van welzijn**, herstel en herstelgerichte zorg
3. **Vergroten van vraagsturing**, regie en mogelijkheden van de hoofdpersoon

Door de regie van de burger in crisissituaties te versterken via *Supported Decision Making* en een integrale benadering van de burger in de context van zijn/haar eigen leven en samenredzaamheid te nemen, versterkt men op herstel-ondersteunende wijze zowel de autonomie als de participatie van de betreffende burger.

- In crisissituaties waarbij spanningsvelden optreden aangaande burgerschap, kan men een aanbod doen voor **integrale regie-ondersteuning inzake zorg en welzijn**.

Voorwaarden voor kansrijke dialoog (*Supported Decision Making*) inzake samenredzaamheid in crisissituaties zijn:

- **Erkenning** dat er een participatieprobleem of barriere bij het samenleven is.
- **Bereidheid** om in contact te gaan om te proberen oplossingen op maat te vinden om samenleven te bevorderen.

De beginselen voor Herstelgerichte zorg (§3.2) zijn ook van toepassing op voorzieningen voor integrale regie-ondersteuning inzake zorg en welzijn (*Supported Decision Making*).

§ 4.3 HANDHAVING VAN DE WET

1. Het verplichte kader waaraan alle burgers in de samenleving zich op gelijke voet dienen te houden wordt gevormd door de Nederlandse wet- en regelgeving.
2. Bij overtreding van de wet wordt de persoon gewaarschuwd en verzocht om zijn/haar gedrag te veranderen en zich aan de Nederlandse wet te houden,
  - a. Daarbij bestaat de mogelijkheid om een sanctie volgens het Nederlandse Strafrecht op te leggen,
    - i. Geen straf, zonder wet (*art 7.1 EVRM*)
    - ii. Zorg kan nimmer worden opgelegd als straf, daar dit het zorgconcept en de beginselen van herstelgerichte zorg ondermijnt, en in strijd is met het recht op zelfbeschikking en keuzevrijheid.
      1. *Dit vereist een aanpassing van de regelgeving voor Forensische zorg.*
3. **Het beginsel van redelijkheid** kan leiden tot aangepaste sancties inzake strafrecht en redelijke aanpassingen op maat, volgens de beginselen van proportionaliteit, doelmatigheid en subsidiariteit.
  - i. **Proportionaliteit : geen onevenredige impact**
  - ii. **Doelmatigheid: herstelgericht inzake welzijn, participatie en inclusie**
  - iii. **Subsidiariteit: maximaal passend bij de persoon in kwestie**
4. Redelijkheid kan leiden tot:
  - a. Kwijtschelding, vermindering of aanpassing van een sanctie, waarbij aangepaste sancties niet zwaarder zijn dan de oorspronkelijke sanctie. (proportionaliteit)
  - b. Extra inspanningen inzake het aanbieden van herstelgerichte zorg en mogelijkheden voor rehabilitatie. (doelmatigheid)

5. INTEGRALE REGIE-ONDERSTEUNING IN CRISISSITUATIES

§ 5.1 UITGANGSPUNTEN VOOR REGIE-ONDERSTEUNING IN CRISISSITUATIES

- **Alle zorg begint met dialoog, contact en communicatie.**
- Welzijn en herstel zijn nauw verweven met autonomie en participatie, en daarmee ook nauw verweven met volwaardig burgerschap. Herstelgerichte zorg in crisissituaties impliceert een maximale ondersteuning van burgerschap.
- **De eerste stap in crisissituaties is het tot stand brengen van contact en communicatie met de hoofdpersoon.**
- Regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* **optimaliseert het contact met de hoofdpersoon**, en kan derhalve ondersteunend zijn in het hele proces inzake het afstemmen van zorg in nood- en crisissituaties, waarbij wordt gestreefd naar een optimaal contact en verbinding met de hoofdpersoon.
- **In crisissituaties is de persoon kwetsbaar voor verlies van autonomie, participatie en/of burgerschap**, dus worden er evenredige inspanningen gedaan om de persoon te ondersteunen bij het uitoefenen van regie, welzijn, burgerschap en samenredzaamheid.
- Door regie-ondersteuning kan de hoofdpersoon worden ondersteund bij **het behouden van zeggenschap over zijn/haar leven, en het verminderen van controleverlies**. Regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* is toepasbaar voor het versterken van autonomie, zeggenschap en burgerschap en draagt daarmee bij aan de hoofddoelen van de zorg voor de geestelijke volksgezondheid.
- Goede afspraken en omgangsvormen op maat, waarbij de personen gezamenlijk tot oplossingen komen en op dusdanige wijze samen-leven dat elke burger tot zijn/haar recht komt, vormen de basis voor **samenredzaamheid**.
- **Het maken van afspraken op maat** kan ondersteund en gerealiseerd worden door *Supported Decision Making* en regie-ondersteuning.

Regie-ondersteuning in crisissituaties geschiedt door contact en communicatie, met een brede integrale visie op welzijn, burgerschap en participatie.

De kwaliteit van contact en communicatie is cruciaal voor de kwaliteit van zorg in nood- en crisissituaties.

Regie-ondersteuning geschiedt altijd volgens de wil, rechten en voorkeuren van de hoofdpersoon. De hoofdpersoon bepaalt wie hem/haar regie-ondersteuning kan geven in alle stappen van het regie-ondersteuningsproces.

Personen die een hoge mate van vertrouwen en contact met de hoofdpersoon hebben zijn dikwijls naasten, zoals partner, familie, vrienden of belangrijke anderen. Deze personen kennen de hoofdpersoon doorgaans goed en zijn in staat om te communiceren op de juiste toonzetting en begripsniveau, de wensen en zeggenschap van de persoon goed te interpreteren en te ondersteunen, en informatie wederzijds te vertolken.

De inhoud van het regie-ondersteuningscontact kan globaal onderverdeeld worden in:

1. **Informatie-uitwisseling (probleemstelling).**
2. **Communicatie over oplossingen.**
3. **Keuzes van de hoofdpersoon.**

In nood- en crisissituaties is elke situatie verschillend, door onder meer de volgende kenmerken die per situatie een unieke samenhang hebben:

- I. **De psychische en sociale aspecten.**
- II. **De draaglast, draagkracht en sociale kaders.**
- III. **De inhoud van herstelgerichte zorg.**
- IV. **De omgevingsfactoren.**

En er zijn verschillende spanningsvelden op het vlak van burgerschap en samenredzaamheid:

- **Burgerrechten:** keuzerecht, autonomie, regie en zelfbeschikking.
- **Burgerschap:** welzijn, participatie en inclusie.
- **Burgerplichten:** sociale kaders, draaglast en draagkracht.
- Een belangrijk spanningsveld is het recht op ondersteuning op maat om alle aspecten van burgerschap uit te oefenen.

Hoe de verschillende kenmerken, burgerrechten en burgerplichten zich verhouden is per situatie verschillend, en een optimale invulling van burgerschap en samenredzaamheid vraagt om integraal en lokaal maatwerk.

In nood- en crisissituaties dienen het versterken van autonomie, participatie, inclusie en burgerschap extra aandacht te krijgen.

Het maken van goede afspraken op maat door en met de hoofdpersoon in kwestie, samen met de plaatselijke samenleving (samenredzaamheid) kan ondersteund en gerealiseerd worden door regie-ondersteuning.

Regie-ondersteuning met een integrale benadering van welzijn en samenredzaamheid betreft een tweeledige optimalisatie aangaande burgerschap in crisissituaties, namelijk:

- 1. Het ondersteunen van handelingsbekwaamheid (autonomie)**
  - a. Ondersteunen van de hoofdpersoon bij het maken van keuzes, uitdrukken van wil en voorkeuren, beschermen van rechten en welzijn, en ondersteunen van eigen oplossingen die de hoofdpersoon aandraagt.
  - b. Optimaliseren van (wederzijds) contact, communicatie en begrip.
- 2. Het ondersteunen van samenredzaamheid (participatie)**
  - a. Goede informatie-uitwisseling en optimaliseren van communicatie met de omgeving.
  - b. Ondersteunen van wederzijds begrip, verbinding en draagkracht.
  - c. Ondersteunen van goede afspraken voor de invulling van sociale kaders en afbakenen van redelijkheid.
  - d. Ondersteunen van duurzaam gezamenlijk welzijn.

Uitgangspunten voor regie-ondersteuning en *Supported Decision Making* in crisissituaties

1. De beginselen voor Herstelgerichte zorg (§3.2) zijn ook van toepassing op voorzieningen voor integrale regie-ondersteuning inzake zorg en welzijn (*Supported Decision Making*).
2. **Regie-ondersteuning is gericht op ondersteuning van regie en burgerschap**
  - a. Toegankelijk maken van informatie:
    - i. De informatie sluit aan bij capaciteiten en situatie van de persoon, o.a. mbt tempo, taalgebruik, toonzetting, complexiteit.
    - ii. Waar nodig worden voorzieningen getroffen om informatieoverdracht te bevorderen en te verbeteren. Bijv. media, vertrouwenspersonen, ervaringsdeskundigen, contactpersonen enz.
  - b. goede communicatie over alle mogelijkheden
    - i. De communicatie sluit aan bij de beleving en het begrip van de persoon,
      - 1. het hebben van een diagnose, kwetsbaarheid, problematiek, ziekte, stoornis of beperking mag geen grond vormen voor**

uitsluiting van communicatie noch voor ontneming van zeggenschap

ii. Communicatie vindt plaats met personen die een hoge mate van vertrouwen en contact met de persoon hebben.

1. Deze personen zijn in staat om te communiceren op de juiste toonzetting en met het vereiste begripsniveau, de wensen en zeggenschap van de persoon in kwestie goed te interpreteren en te ondersteunen, en informatie wederzijds te vertolken.
- iii. Alles is bespreekbaar, bijvoorbeeld ook onwenselijke opties.
- c. uitoefening van keuze geschiedt door de hoofdpersoon.

Bij zorg in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid is er aandacht voor:

- **Spanningsvelden rond (relationele) burgeridentiteit en sociale kaders** inherent aan psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking.
- **Het versterken van zeggenschap en een integrale participatiegerichte benadering impliciet aan herstel-ondersteunende zorg.**
- **Diversiteit van personen en situaties.**

Aandachtspunten bij regie-ondersteuning in crisissituaties zijn:

- **Stimuleren van een goed en volledig begrip van de situatie**, waaronder:
  - Psychische en sociale aspecten en de wisselwerking samenhangend met psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking.
  - De impact, de draaglast en draagkracht van de sociale omgeving
  - Relationeel burgerschap en sociale kaders, grenzen en wensen.
  - Veiligheid en welzijn in de samenleving.
  - Omgevingsfactoren, en met name factoren die herstel danwel escalatie beïnvloeden.
  - De inhoud en het belang van persoonlijk en gezamenlijk welzijn.
  - De inhoud en doelen van herstelgerichte zorg.
- **Versterken van wederzijds begrip voor elkaar**
  - Aandacht voor wisselwerkingen, psychosociale aspecten en gevolgen.
  - Verschillende perspectieven duidelijk maken.
  - Streven naar verbinding en een gezamenlijke visie.
- **Respectvolle bejegening die maximaal aansluit bij de persoon**
  - Goede interpretatie van de signalen, uitingen en wensen van de persoon.
  - Respect voor de rechten, wil, voorkeuren en de visie van de hoofdpersoon.
  - Positieve bejegening en sociale steun.
  - Versterken van wederzijds respect, vertrouwen en verbinding.
- **Actief meedenken ter ondersteuning van de hoofdpersoon**
  - Aanreiken en vergroten van keuzemogelijkheden op maat door een flexibel en creatief vraaggestuurd aanbod.
- **Maximale vraagsturing door de hoofdpersoon**
  - Ondersteunen van het besef dat handelingsbekwaamheid en keuzevrijheid de eigen kracht en identiteit van de hoofdpersoon versterken.
  - Bevorderen van begrip en inzicht met betrekking tot (alle) verschillende mogelijkheden.
  - Uitoefening van vrije, goed geïnformeerde keuze door de hoofdpersoon.

Voorwaarden voor kansrijke dialoog inzake regie-ondersteuning en samenredzaamheid in crisissituaties zijn:

- Erkenning dat er een probleem of barriere bij het samenleven is
- Bereidheid om in contact te gaan om te proberen oplossingen op maat te vinden om samenleven te bevorderen.

§ 5.2 MODELREGELING VOOR REGIE-ONDERSTEUNING IN CRISSITUATIES

- In nood- en crisissituaties dienen het versterken van autonomie, participatie, inclusie en burgerschap extra aandacht te krijgen.

Eigen Kracht-conferenties zijn een manier om vorm te geven aan regie-ondersteuning en samenredzaamheid.

EIGEN KRACHT-conferenties voor *Supported Decision Making* in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid

Afbeelding van logo Eigen Kracht

Eigen Kracht-conferenties zijn bijeenkomsten onder leiding van een onafhankelijke coördinator, waarbij de hoofdpersoon samen met zijn/haar eigen netwerk in beraad gaat over mogelijke oplossingen rond een praktische vraag die centraal staat in zijn/haar leven.

Lokale Eigen Kracht-afdelingen organiseren en faciliteren dit proces samen met de burger, en staan onder leiding van een landelijk werkende stichting: de Eigen Kracht Centrale (www.eigen-kracht.nl).

Eigen Kracht-conferenties zijn bedoeld om burgers in staat te stellen een eigen invulling te geven aan uitdagingen of kaders die de samenleving met zich meebrengt, met als doel dat elke burger tot zijn/haar recht komt in de samenleving.

Essentieel in de Eigen Kracht-conferentie is :

- **De burger is zelf eigenaar van het plan**, hij/zij bepaalt de richting van het plan en het proces en houdt zelf de verantwoordelijkheid hiervoor in handen. (regie en verbinding)
- De kracht van het netwerk van de hoofdpersoon wordt gebruikt om tot structurele oplossingen te komen (samenredzaamheid). **Eigen Kracht legt de verantwoordelijkheid voor het bedenken van oplossingen en het maken van een goed plan neer bij de hoofdpersoon en zijn/haar sociale netwerk en daarmee dus niet in de eerste plaats bij de hulpverleners.** Dit kan het begin zijn van een effectief proces: het terugkrijgen van zeggenschap.

Een Eigen Kracht-conferentie bestaat uit drie fasen:

1. **De informatieve fase:** Het sociale netwerk laat zich informeren over het probleem en de zorgen van de probleemeigenaar en de vraag waarop een hulpplan gemaakt zal gaan worden, wordt geformuleerd. Professionals zijn aanwezig om het mogelijke hulpaanbod uit te leggen. Voor de hoofdpersoon belangrijke personen en andere betrokkenen zijn aanwezig om vragen te stellen zodat alle informatie op tafel komt.
2. **De besloten fase:** De coördinator, de verwijzer en de professional trekken zich terug en de hoofdpersoon en het eigen netwerk krijgen de gelegenheid met elkaar het probleem verder te onderzoeken, verkennen hoe de beste oplossing eruit ziet en overeenstemming te krijgen over het plan.
3. **Presentatiefase:** het netwerk presenteert het plan aan de verwijzer en de coördinator. Dit is de fase dat er gezamenlijk wordt gekeken of het plan veilig is voor de betrokkene en of het, zoals het voorgesteld wordt ook wettelijk is toegestaan. De coördinator stelt het plan op schrift waarmee de conferentie wordt afgesloten. Het is de taak van de verwijzer om desgevraagd te helpen met de uitvoering van het plan.

Een Eigen Kracht-conferentie leidt tot een eigen plan van de burger waarin afspraken worden vastgelegd die het antwoord vormen op de vraag (als een eigen plan van aanpak).

- Eigen Kracht-conferenties zijn niet zozeer een hulpverleningsmethode dan wel een **besluitvormingsmodel**: een benadering die behulpzaam is bij het creëren van draagvlak voor een verbeterplan, de opbouw of het herstel van een sociaal netwerk en het doorbreken van sociaal isolement. Zo ontstaat **burgerschap**: mensen nemen verantwoordelijkheid voor zichzelf en voor anderen.
- Het concept dat zijn oorsprong vindt in Nieuw Zeeland onder de naam *Family Group Conferencing* en daar zelfs **wettelijk verankerd** is, stelt burgers in kwetsbare posities in staat om zelf, mét de steun van het eigen sociale netwerk, verantwoordelijkheid te nemen voor hun probleem.

Eigen Kracht-conferenties zijn toepasbaar voor:

- **Alle uitdagingen en participatieproblemen bij het samenleven**, waaronder ook psychosociale kwetsbaarheid, problematiek of beperking, ook in crisissituaties.
- Kansrijke aspecten voor Eigen Kracht in crisissituaties zijn:
  - Optimaliseren van contact, communicatie en bejegening.
  - Versterken van autonomie, regie en zeggenschap.
  - Versterken van participatie, inclusie, burgerschap en samenredzaamheid.
  - Een integrale participatiegerichte benadering van welzijn en herstel van de burger in zijn/haar natuurlijke omgeving: de samenleving.
  - Vraaggestuurde zorgafstemming, inclusief het tegengaan van zorgversnippering.

Eigen Kracht-conferenties vinden altijd en enkel plaats volgens de wil, rechten en voorkeuren van de hoofdpersoon en kunnen zowel in een sociaal kader als in een verplicht kader worden aangeboden.

- **De hoofdpersoon krijgt een vrije keuze of hij/zij van de mogelijkheid gebruik wil maken om zelf een plan te maken.**
- **Sociaal kader**: Als er sprake is van (ernstige) participatieproblemen en overschrijding van de draagkracht in de samenleving kan regie-ondersteuning worden aangeboden om op integrale en herstelgerichte wijze zowel autonomie als participatie en burgerschap te optimaliseren, door het maken van een goed plan met goede afspraken.
  - **Zelfstandig aanmelden**: Personen en families kunnen zichzelf aanmelden bij de landelijke of regionale Eigen Kracht Centrale en om een conferentie vragen.
  - **Aanbodsverplichting**: Professionals kunnen als verwijzer een Eigen Kracht-conferentie aanbieden aan een persoon of gezin.
- **Wettelijk verplicht kader**: Als er sprake is van een wettelijke basis waarop een professional het recht heeft om eisen te stellen aan het plan, formuleert en communiceert de professional de zogenaamde **minimumeis waaraan het plan moet voldoen**.
  - **Aanbodsverplichting**: De hoofdpersoon krijgt een vrije keuze of hij/zij van de mogelijkheid gebruik wil maken om zelf met zijn/haar netwerk een eigen plan te maken om aan de minimumeis ofwel het verplichte kader te kunnen voldoen.

Regie-ondersteuning middels een Eigen Kracht-conferentie schept een mogelijkheid voor het realiseren van zorgvuldige en persoonsgebonden afstemming van:

- **Maximale subsidiariteit**: maximaal passend en op maat gesneden voor de hoofdpersoon en zijn/haar leven.
- **Maximale proportionaliteit**: maximale redelijkheid en redelijke aanpassingen inzake gelijke kansen en gelijke rechten in de samenleving.
- **Maximale doelmatigheid**: maximaal gericht op herstel, welzijn, autonomie, participatie, burgerschap en samenredzaamheid.

Onafhankelijkheid van de coördinator bij Eigen Kracht-conferenties in crisissituaties is noodzakelijk omdat voorzieningen met betrekking tot de uitoefening van handelingsbekwaamheid en regie-ondersteuning volgens de beginselen van *Supported Decision Making* moeten voldoen aan het volgende criterium (art 12 UNCRPD):

- **Vrij van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding:**
- De enige rol die een Eigen Kracht-coördinator in het leven van de hoofdpersoon heeft, is het faciliteren en ondersteunen van een Eigen Kracht-conferentie. De coördinator is daardoor onafhankelijk ten aanzien van het leven van de persoon en de inhoud van de conferentie, en richt zich zuiver op het bevorderen van het regie-ondersteuningsproces.
- Daar waar kaders opgelegd worden, bestaat een recht op onafhankelijke steun bij de invulling van dit kader:
  - **Kadersteller:** Het stellen van een kader is doorgaans een vorm van vrijheidsbeperking voor de hoofdpersoon, en de effecten van het verlies van zeggenschap en inbreuk op de vrijheid werken door in het verdere contact. Door deze ongelijke machtsverhouding is het tegenstrijdig voor de hoofdpersoon om bijv. zaken als controleverlies te bespreken, en dit belemmert ondersteuning aan- en contact met de hoofdpersoon.
  - **Ondersteuning:** Personen die losstaan van het stellen van een kader, en nauw betrokken zijn in het leven van de hoofdpersoon kunnen een toevlucht zijn voor de persoon om zijn/haar gevoelens ten aanzien van het kader vrijuit te bespreken, zonder de druk van ongelijke machtsverhoudingen. Deze personen zijn zuiver gericht zijn op het ondersteunen van de hoofdpersoon bij het realiseren en verwezenlijken van zijn/haar levensdoelen, waaronder ook het omgaan met zeggenschapsbeperking en kaderstelling.

*Overeenkomst met de principes achter het WKS-Model van Willem Kleine Schaars
zie <http://www.kleineschaars.com/nl/gezondheidszorg.php>*

- **Een kader op het vlak van geestelijke volksgezondheid geeft de hoofdpersoon een tegenstrijdige opdracht**, met een spanning tussen:
  - 1- enerzijds de opdracht aan de hoofdpersoon om een beperkend sociaal of wettelijk kader te accepteren en te vervullen.
  - 2- anderzijds de belofte van erkenning en ondersteuning van het persoonlijke welzijn.
- Een maximaal contact en verbinding met burgers is gemakkelijker bereikbaar via een laagdrempelig en informeler circuit dan via formele overheidgerelateerde organisaties en instellingen. Namelijk:
  - **De overheid is kadersteller.**
  - **Ondersteuning ervaart men op persoonlijk niveau**, bijvoorbeeld door samenredzaamheid en warme sociale contacten.

De hoofdpersoon bepaalt wie hem/haar kan ondersteunen bij een Eigen Kracht-conferentie.

Personen die een hoge mate van vertrouwen en contact met de hoofdpersoon hebben zijn dikwijls naasten, zoals partner, familie, vrienden of belangrijke anderen. Deze personen kennen de hoofdpersoon doorgaans goed en zijn in staat om te communiceren op de juiste toonzetting en begripsniveau, de wensen en zeggenschap van de persoon goed te interpreteren en te ondersteunen, en informatie wederzijds te vertolken.

Eigen Kracht in crisissituaties

De eerste stap in crisissituaties is het tot stand brengen van contact en communicatie met de hoofdpersoon.

- Zorg in crisissituaties impliceert een aanbodverplichting inzake regie-ondersteuning en het bevorderen van autonomie en participatie.
  - **De aanbodverplichting voor regie-ondersteuning en het bevorderen van autonomie en participatie in- en ter preventie van crisissituaties kan vormgegeven worden via Eigen Kracht-conferenties.**

Een Eigen Kracht-conferentie draagt bij aan **behoud van zeggenschap** en **optimale zorgafstemming** in- en ter preventie van nood-en crisissituaties, door het maximaal op maat afstemmen van de wil, rechten en voorkeuren van de burger in een eigen plan inzake zijn/haar welzijn.

- **Een Eigen Kracht-conferentie kan worden ingezet om ontvoogding en dwang te voorkomen.**

Verschillende regiemogelijkheden kunnen worden verkend en uitgewerkt met behulp van een Eigen Kracht-conferentie, zoals :

1. Zelfredzaamheid, en ondersteuning daarvan
2. Samenredzaamheid, en ondersteuning daarvan

Zorgafstemming :

3. Vrijwillig gebruik van het aanbod herstel-ondersteunende zorg

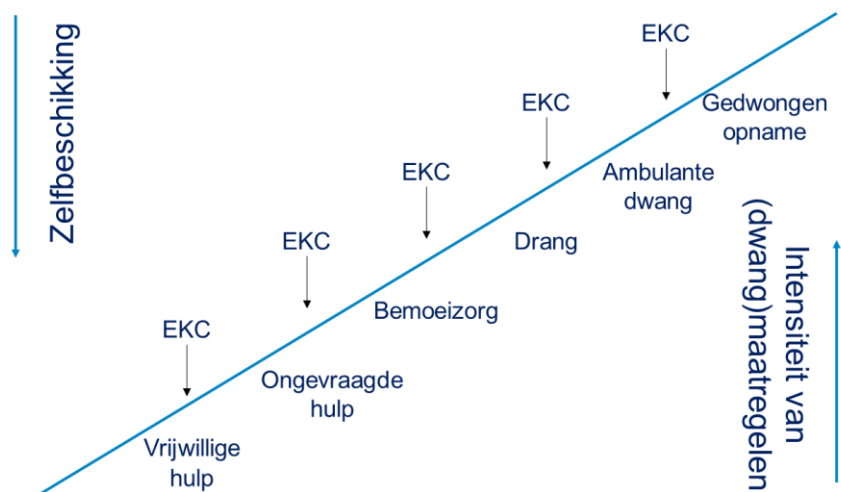
Ter afwending van crisissituaties en naderende escalatie:

4. Intensiveren van aanbod van vrijwillige herstel-ondersteunende zorg
5. Preventiegerichte *High Care* bij naderende noodsituatie

Bij escalatie en noodsituatie

6. Herstelgerichte de-escalatie en Intensieve zorg (*intensive care in de GGZ*)
7. *Proportionaliteit, doelmatigheid en subsidiariteit van een ultimum remedium (geen zorg)*

EKC als middel om dwang te voorkomen

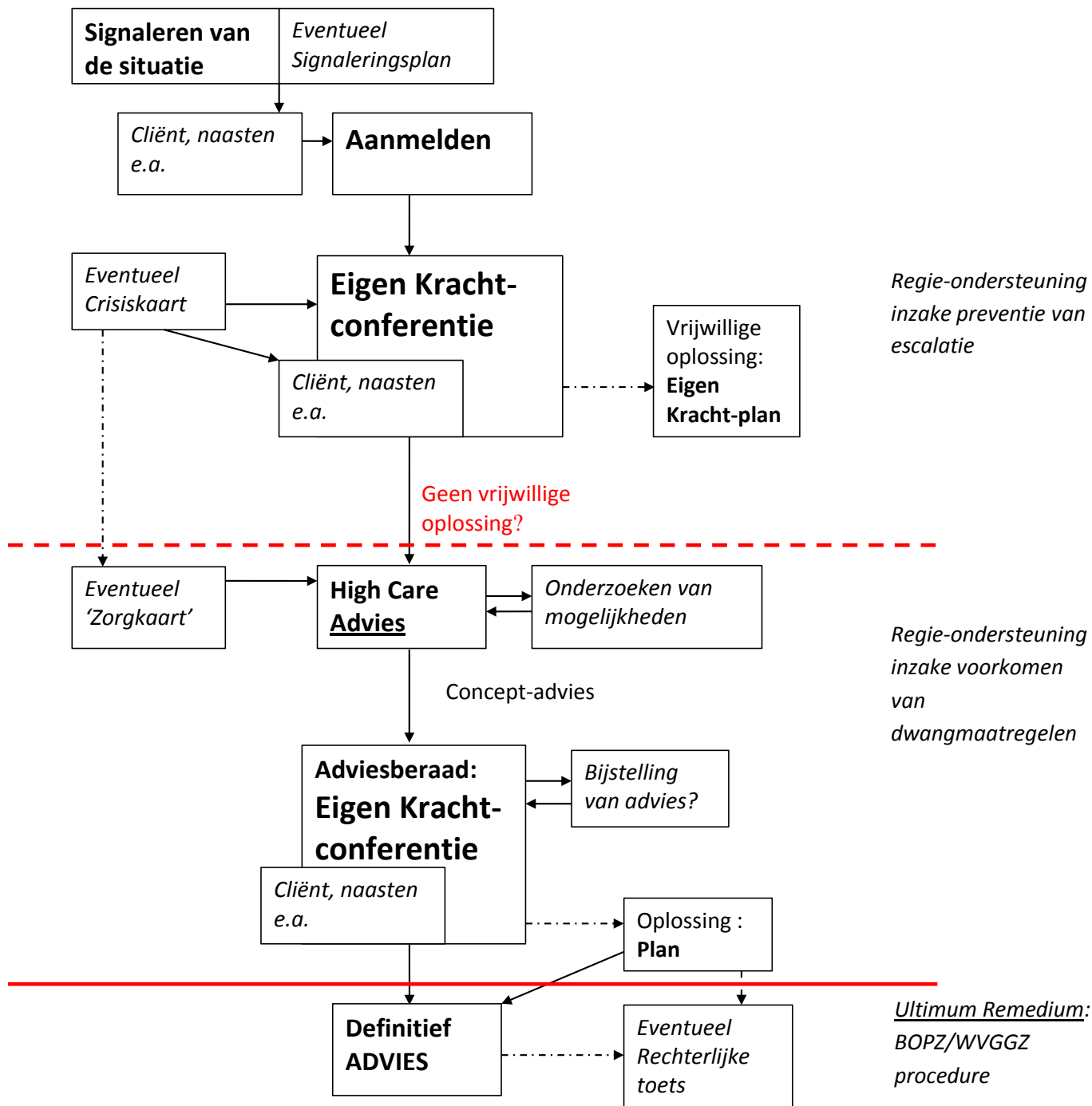

Afbeelding uit presentatie van Eigen Kracht door Gert Schout op 2 februari 2012, informatiemiddag Eigen Kracht Eindhoven

§ 5.3 AANKOPPELING AAN BESTAANDE BOPZ/WVGGZ - WETGEVING

In nood- en crisissituaties hebben burgers recht op goede zorg en eerste-keus voorzieningen (**Prima Remedia**) in plaats van een zeer primitieve laatste redmiddelen, zoals dwangmaatregelen (het *Ultimum Remedium*).

In het onderstaande schema wordt de aankoppeling met de BOPZ/WVGGZ procedure geïllustreerd:

Bron afbeelding: Visiedocument versie 2, oktober 2010, Eindhovens Model voor Supported Decision Making in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid
http://www.mindrights.nl/Het_Eindhovens_Model_versie2_oktober2010def.pdf

Een Eigen Kracht-conferentie leidt tot een eigen plan van de burger gericht op integraal welzijn in zijn/haar leven. Door deze brede vraaggestuurde benadering is het in principe niet nodig om meerdere conferenties per persoon in korte tijd te doen.

De timing van een Eigen Kracht-conferentie in het preventieproces is flexibel, en kan in principe altijd, omdat het vertrekpunt de burger zelf is.

- **Een Eigen Kracht-conferentie kan ontvoogding en dwang voorkomen.**
- Eigen Kracht- conferenties vormen **een (veel) minder bezwarend alternatief dan dwang**, en dit schept (naast het recht op regie) een bijkomende grond voor een aanbodsverplichting van Eigen Kracht-conferenties in het proces van zorg in- en ter preventie van crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid.

Eigen Kracht-conferenties dragen onder andere bij aan aansluiting tussen:

- Preventie en zorg
  - Informele zorg en formele zorg
  - Burgers en samenleving
  - Kaders en invulling
-
- Zie voor meer informatie over Eigen Kracht-conferenties in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid ook de documentatie over het *Eindhovens Model, Eigen Kracht-conferenties voor Supported Decision Making in crisissituaties op het vlak van geestelijke volksgezondheid*, te vinden op de website van **Actiegroep Tekeer tegen de isoleer! / Stichting Mind Rights: www.mindrighs.nl**
Contactpersoon is Jolijn Santegoeds: tekeertegendeisoleer@hotmail.com
  - Meer informatie is ook te vinden op de website van de **Eigen Kracht –Centrale: www.eigen-kracht.nl** . Contactpersoon van dit project vanuit de landelijke Eigen Kracht Centrale is Fiet van Beek.

6. KWALITEITSBEWAKING

Kwaliteitsbewaking: nog toe te voegen.

EPILOOG

Dit *Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid* geeft een uiteenzetting van een mogelijke uitwerking van de normen van het nieuwste VN-verdrag; Het Verdrag inzake de Rechten van Personen met Beperkingen (UN CRPD) op het gebied van omgaan met crisissituaties. Deze uiteenzetting omvat een nieuwe visie en een nieuwe stijl van zorg in crisissituaties, waarbij burgerrechten centraal staan.

Het is gezien de beschikbare tijd nu niet mogelijk om alle aspecten tot in detail uit te werken, echter, ik hoop dat dit voorstel alle lezers zal inspireren, en dat de cultuuromslag “van beheersen naar zorg” ook op beleidsniveau wordt geëffectueerd.

Met hartelijke groet,
Jolijn Santegoeds

Auteur van *Alternatief voorstel inzake Regels voor het verlenen van zorg in - en ter preventie van crisissituaties op het vlak van de geestelijke volksgezondheid*

Dit alternatief voorstel is verzorgd door Actiegroep Tekeer tegen de isoleer! / Stichting Mind Rights
www.mindrighs.nl
